

Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

Titel: Landsmødet 1964

Ophav:

Ressourcetype:

Ressourcetype:

Oprindelsesdato: 1964

Emne:Partiprogram, partiprogrammer, program

Opstilling: DA-småtryk. Politik 4

Kommentar: Bilag udvalgsberetninger

Relateret:

Relateret:

Copyright: Billedet er muligvis beskyttet af loven om ophavsret

DET RADIKALE VENSTRE

LANDSMØDET 1964

Bilag

UDVALGSBERETNINGER

FORTROLIGT

Må ikke offentliggøres — heller ikke i uddrag

I det følgende er optrykt det foreløbige materiale, der foreligger fra de af hovedbestyrelsen nedsatte politiske udvalg.

Dels påhviler der efter landsforbundets vedtægter hvert udvalg pligt til på landsmødet at afgive beretning om udvalgets arbejde. Det her foreliggende materiale er at betragte som udvalgenes beretninger til landsmødet. *Dels* skal vi formulere valgets politiske oplæg — og derfor har hovedbestyrelsen — siden bekræftet ved et fællesmøde mellem alle udvalgsformænd og forretningsudvalg — pålagt de politiske udvalg at fremlægge synspunkter, der kan tjene som baggrundsmateriale også med henblik på formuleringen af vort politiske valgoplæg.

Der er ikke i det følgende aflagt beretning om, hvor omfattende et arbejde det enkelte udvalg har gennemført i årets løb — eller om andre opgaver, der har været behandlet af udvalgene.

For en række af udvalgene gælder, at der har været afholdt et betydeligt antal møder i det forløbne år, og at der bag det foreliggende materiale ligger gennearbejdning af en betydelig stofmængde. Om nogle udvalg må det beklageligvis siges, at arbejds effektiviteten har været meget begrænset.

Og for et flertal af udvalgene gælder, at materialet ikke er færdiggjort inden for de ved fællesmødet mellem udvalg og forretningsudvalg fastsatte terminer.

Denne forsinkelse af udvalgenes materialeaflevering har fået den meget beklagelige konsekvens, at det her optrykte materiale

- 1) *ikke* er blevet koordineret med henblik på at skabe sammenhæng i og sortering af stoffet, som det oprindeligt var planlagt på fællesmødet,
- 2) *ikke* har været forelagt det nedsatte valgudvalg, der således ikke som oprindeligt planlagt har haft mulighed for at uddrage en samlet konklusion, der som indstilling kunne forelægges hovedbestyrelse og landsmøde,
- 3) *ikke* har været forelagt for hovedbestyrelsen så betids før landsmødet, at hovedbestyrelsen på landsmødet er politisk medansvarlig for det i det følgende fremlagte materiale.

Derfor: Det følgende materiale må for så vidt angår de anførte politiske konklusioner stå helt for det enkelte udvalgs regning.

Efter landsmødet må derfor udarbejdes den korte konklusion, der rummer de væsentlige politiske synspunkter, der af det foreliggende og efter hovedbestyrelsens og landsmødets behandling kan stå som udtryk for partiets synspunkter.

Derfor må dette materiale betragtes som værende af *absolut intern karakter*. *Derfor* er det her *foreliggende materiale fortroligt*, d. v. s., at det ikke direkte kan citeres som udtryk for partiets synspunkter.

*

Den konkrete opgave, der er stillet hvert af de politiske udvalg, har bestået i:

- A. Med en kort fremstilling opsummere for udvalgsområdet såvel en vurdering som en målsætning.
- B. Med en fyldigere efterfølgende fremstilling give det baggrundsstof, der ligger bag A.

Ikke alle udvalg har fulgt denne anvisning helt, og derfor vil det følgende materiale ikke fuldt ud være så overskueligt, som det var tilsigtet at gøre det.

Alt i alt har den kreds af meningsfæller, der som udvalgsmedlemmer har været med i årets arbejde, ofret meget af både tid og penge på dette arbejde, og partiet skylder derfor at sige udvalgsmedlemmerne tak for denne indsats, der har været båret af vilje og lyst til at være med til at skabe det bedst mulige grundlag for vort partis politiske virke. Og denne hensigt er i nogen udstrækning realiseret.

Vi takker Skive Folkeblad for den hjælp, der har gjort det muligt at trykke materialet.

Helge Pedersen. S. Bjørn Hansen.

P. S.: I det følgende findes:

- I. Samlet oversigt over alle udvalg med politiske arbejdsopgaver samt en fortegnelse over medlemmerne af de enkelte udvalg.
Denne oversigt følger den rækkefølge, hvori hovedbestyrelsen har valgt udvalgene.
- II. Udvalgs materialet — og her er fulgt den rækkefølge, der er bestemt af det enkelte udvalgs afleveringstidspunkt. Først modtagne materiale er først placeret.

I. Internationale udvalg

Formand:

Landsretssagfører Hermod Lannung, Skindergade 32, K.

Medlemmer:

Kontorchef P. Veistrup, Beringvej 4, F.
Generalsekretær Frantz Wendt, Ahlmanns Allé 11, Hellerup.
Fabrikant Arne Guttermann, Rosenørns Allé 10, V.
Mag. art. Else Zeuthen, Hulsovang 1, Rungsted Kyst.
Rektor Erling Rossing, Fredskovvej 2, Holte.
Folketingsmand Helge Larsen, Kildegårdsvej 4, Sundby, Nyk. F.
Seminarieelev Asbjørn Bjerre, Vestre Allé 14, Skive.
Stud. jur. Niels Helveg Petersen, Skindergade 28, K.
Sekretær Anker Nielsen, Kulsviervej 141, Lyngby.

II. Landbrugsudvalget

Formand:

Forpagter Svend Jørgensen, Bispegården, Lejre.

Medlemmer:

Landbrugsminister Karl Skytte, MF, Bregnehøjgård, Højrup F.
Bmd. Peder Jørgensen, Agervej 118, Slagelse.
Konsulent Martin Nielsen, Ved Vandværket 14, Vejle.
Ingeniør Th. Claudi Westh, Ved Slotsbanken 3, Tønder.
Amtsrådsmedlem Mette Tovborg Jensen, Brædstrup.
Hmd. Morten Larsen, Skovbo, Hobro.
Lmd. Arne Lindegaard Rasmussen, Bakkely, Skamby.
Cand. oecon Gunnar Thorlund Jepsen, Tjelevej 5, Risskov.
Gdr. Einer Jakobsen, Bendstrup, Mørke.
Fuldmægtig Jens G. Nissen, Vinkelvænget 31, Brh.
Frugtavler Peder Larsen, Roveltlund, Ebberup.

III. Tjenestemandsudvalget

Formand:

Folketingsmedlem Grethe Philip, Rungstedvej 5, Rungsted Kyst.

Medlemmer:

Kirsten Gloerfelt-Tarp, Blidahpark 3, Hellerup.
Rektor Bernhard Baunsgaard, Skyttevej 27, Fredericia.
Overtrafikassistent Meisner Sørensen, Kajerødvej 75, Birkerød.
Spurvejsfunktionær Henning Sahl, Storkebakken 9, N. V.
Inspektør Poul Løndal Nielsen, Friheds Allé 53, Sønderborg.
Toldassistent Søren Olsen, Nørager Plads 6, Vanløse.
Overlærer Else Tybjerg, Risbjerggaards Allé 59, Hvidovre.

IV. Håndværkerudvalget

Formand:

Murermester Gunnar Holm, Toreby, Flintinge.

Medlemmer:

Bogtrykker Vald. Pedersen, Linnésgade 24, K.
Forstander Svend Møller, Elleslettegården, Trørød, Vedbæk.

Bogtrykker Paul Edv. Jensen, Annexstræde 10, Valby.
Arkitekt Ingomar-Petersen, Allégade 30, Vojens.
Murermester Karl Stenkjær Mortensen, Hosby, Juelsminde.
Bogtrykker Erling Vestergaard, Hjørring.
Malermester Børge E. Christensen, Kappendrup.

V. Udvalg vedr. arbejderspørgsmål

Formand:

Overtoldassistent Thorkild Møller, Knuds Allé 34 A, Lyngby.

Medlemmer:

Papirarbejder Holger Andersen, Katholmvej 13, Næstved.
Opsynsbetjent Verner Andersen, Kongovej 11, S.
Litograf John Cederstrøm, Gavlhusvej 15, Brh.
Folketingsmedlem Grethe Philip, Rungstedvej 5, Rungsted Kyst.
Cand. mag. Har. Westergaard Andersen, Kaj Munksvej 45, Århus C.
Smedelærling Jens Hallin, Kobbelvænget 50, Brh.

VI. Skatteudvalget

Formand:

Amtsrådsmedlem Helge Pedersen, Hollegård, Vester Tirsted.

Medlemmer:

Statsaut. revisor C. C. H. von Rosen, Niels Juelsgade 11, K.
Kontorchef L. H. Christensen, Rønneholmsvej 39, Vanløse.
Ingeniør Th. Claudi Westh, Ved Slotsbanken 3, Tønder.
Hmd. Albert Hansen, Munkebo.
Fabrikant Arne Guttermann, Rosenornes Allé 10, V.
Sekretær Torsten Olsson, Lyngvej 18, Lyngby.
Kreditforeningsdirektør Søren Sørensen, Oddense, Balling.
Hmd. Morten Larsen, Skovbo, Hobro.
Skoleinspektør Lona Bjerregaard-Buch, Torvevej 62, Skovlunde.
Kommuneassistent Niels Henrik Gydemark, Hersegade 7, Roskilde.
Fabrikant Johs. Jensen, Thujavej 5, Herning.
Redaktør Else Elbæk, Jernbanecallé 16, Espergårde.
Folketingsmedlem Grethe Philip, Rungstedvej 5, Rungsted Kyst.
Grethe Munk, Strandengen 10, Roskilde.
Folketingsmand Axel Sørensen, Ruglykke, Hatting.
Kontorchef P. Veistrup, Beringsvej 4, F.

VII. Funktionærudvalget

Formand:

Kontorchef L. H. Christensen, Rønneholmsvej 39, Vanløse.

Medlemmer:

Handelsminister Hilmar Baunsgaard, MF, Sadolingade 61, Odense.
Afdelingsleder Børge Rosenberg, Slagelsegade 22, Ø.
Ingeniør J. Moldberg-Kjeldsen, Dalen 12, Søborg.
Bankbetjent Paul Lindhage, Fruebjergvej 4, Ø.
Assurandør Sv. Aa. Rasmussen, Tranevænget 22, Glostrup.
Afdelingschef Kirsten Petersen, Blegdamsvej 118, Ø.
Disponent Erling Sørensen, Gillesager 8, Hvidovre.
Repræsentant Vagn Bindseil, Haslevgade 59, Herning.
Repræsentant Jørgen Andersen, Marselis Boulevard 18, Århus C.
Kontorist Orla Nautrup, Rendsborggade 37, Holstebro

VIII. Kvindeudvalget

Formand:

Kirsten Gloerfelt-Tarp, Blidahpark 3, Hellerup.

Medlemmer:

Folketingsmedlem Else-Merete Ross, J. H. Mundtsvej 22, Virum.
Sundhedsplejerske Ida Jørgensen, Dyrehavevej 89, Kolding.
Overlærer Christine Rasmussen, Ved Grænsen 35, F.
Fru Luise Prip, Kongensgade 43, Esbjerg.
Fru Lone Christiansen, Snave, Martofte.

Overlærer Ellen Yde, Adelgade 6, Nysted.
Folketingsmedlem Grethe Philip, Rungstedvej 5, Rungsted Kyst.
Redaktør Else Elbæk, Jernbane Allé 16, Espergærde.
Aase Lassen, Ulrikkenborg Plads 11, Lyngby.

IX. Udvalg vedr. boligspørgsmaal

Formand:

Folketingsmedlem Else-Merete Ross, J. H. Mundtsvej 22, Virum.

Medlemmer:

Handelsminister Hilmar Baunsgaard, MF, Sadolinsgade 61, Odense.
Fhv. minister Bertel Dahlgaard, Gentoftegade 55, Gentofte.
Landsretssagfører Hermod Lannung, Skindergade 32, K.
Sekretær Torsten Olsson, Lyngvej 18, Lyngby.
Arkitekt Ingomar-Petersen, Allégade 30, Vojens.
Revisor Arthur Jacobsen, Kg. Valdemarsvej 84, Roskilde.
Bogtrykker Paul Edv. Jensen, Annexstræde 10, Valby.
Folketingsmedlem Grethe Philip, Rungstedvej 5, Rungsted Kyst.
Fuldmægtig Rigmor Christensen, Martensens Allé 1, V.
Arkitekt Søren Jensen, Kirkegade 4, Herning.
Overtrafikassistent H. Meisner Sørensen, Kajerødvej 75, Birkerød.
Overtoldassistent Thorkild Møller, Knuds Allé 34 A, Lyngby.
Spørvejsfunktionær Henning Sahl, Storkebakken 9, N. V.

X. Udvalg vedr. kulturproblemer

Formand:

Forstander Asger Baunsbak-Jensen, Glamsbjerg.

Medlemmer:

Folketingsmand Helge Larsen, Kildegårdsvej 4, Sundby, Nyk. F.
Forstander Arne Frandsen, Ubberup, Værsløv.
Professor Erik Rasmussen, Frits Sybergsvej 12, Højbjerg.
Direktør Roar Skovmand, Aggersvej 4, Skodsborg.
Fabrikant Aage Damgaard, Angli, Herning.
Overjagtkonsulent Egon Sørensen, Skærvad Møllegård, Grenå.
Rektor Bernhard Baunsgaard, Skyttevej 27, Fredericia.
Programsekretær Hans Rude, Ved Furesøen 12, Holte.
Folketingsmedlem Else-Merete Ross, J. H. Mundtsvej 22, Vium.
Fhv. minister Jørgen Jørgensen, Lejre.
Ingeniør Th. Claudi Westh, Ved Slotsbanken 3, Tønder.
Forstander M. Th. Kjær, Kalø Landboskole, Rønde.
Undervisningsminister K. Helveg Petersen, Skindergade 28, K.
Fabrikant Johs. Jensen, Thujavej 5, Herning.
Redaktør Else Elbæk, Jernbane Allé 16, Espergærde.
Afdelingsleder Børge Rosenberg, Slagelsegade 22, Ø.
Partisekretær S. Bjørn Hansen, Stadfeldtsvej 11, Valby.

XI. Udvalget vedr. erhvervspolitik og vedr. trafikplanlægning

Formand:

Direktør Søren Bjerregaard, Dalgas Avenue 35, Århus C.

Medlemmer:

Amtsrådsmedlem Søren Sørensen, Oddense, Balling.
Direktør Arne Stauning, Enghaven, Allerød.
Statsaut. revisor C. C. H. von Rosen, Niels Juelsgade 11, K.
Handelsminister Hilmar Baunsgaard, MF, Sadolinsgade 61, Odense.
Landsretssagfører Hermod Lannung, Skindergade 32, K.
Journalist Sven Skovmand, Glommensgade 17, S.
Fabrikant Aage Damgaard, Angli, Herning.
Folketingsmedlem Else-Merete Ross, J. H. Mundtsvej 22, Virum.
Bogtrykker Paul Edv. Jensen, Annexstræde 10, Valby.
Overtoldassistent Thorkild Møller, Knuds Allé 34 A, Lyngby.

XII. Social-politisk udvalg

Formand:

Forstander Svend Møller, Elleslettegård, Trørød, Vedbæk.

Medlemmer:

Ekspeditionssekr. Fanny Hartman, Søbakken 12, Charlottenlund.
Grethe Munk, Strandengen 10, Roskilde.
Folketingsmedlem Grethe Philip, Rungstedvej 5, Rungsted Kyst.
Revalideringschef Aage Valbak, Hjortekærbacken 26, Lyngby.
Ella Rasmussen, Rolighedsvej 1, Otterup.
Sognerådsformand Svend Aage Eriksen, Lem, Brodal.
Sekretær Torsten Olsson, Lyngvej 18, Lyngby.
Kontorchef Lauge Dahlgaard, Blidahpark 19, Hellerup.
Revalideringskonsul. Poul C. la Cour, Havrevænget 28, Vordingborg.
Skoleleder Halvor Egekvist, Vendersvej 26, Odense.
Inger Dahl, Aggersvej 4, Skodsborg.
Sundhedsplejerske Ida Jørgensen, Dyrehavevej 89, Kolding.

XIII. Udvalg vedr. udbyttedeling og industrielt demokrati

I arbejdet med at formulere synspunkter vedrørende udbyttedeling og industrielt demokrati er nedsat et særligt udvalg med 3 medlemmer fra funktionærudvalget og 3 medlemmer fra arbejderudvalget. Disse medlemmer er:

Kontorchef L. H. Christensen, Rønneholmsvej 39, Vanløse.
Afdelingschef Kirsten Petersen, Blegdamsvej 118, Ø.
Assurandør Sv. Aa. Rasmussen, Tranevænget 22, Glostrup.
Overtoldassistent Thorkild Møller, Knuds Allé 34 A, Lyngby.
Papirarbejder Holger Andersen, Katholmsvej 13, Næstved.
Opsynsbetjent Verner Andersen, Kongovej 11, S.

I. Beretning fra det socialpolitiske udvalg

I. Den opvoksende slægt

Foranstaltninger for børn og unge

- 1) Den familiepoltiske og social-pædagogiske linie i lovgivningen om børn og unge videreføres og udbygges.
- 2) Støtte til oprettelse af et net af halvdagsbørnehaver. Børnehavepladserne stilles til rådighed som et tilbud for alle børn i børnehvealderen.
- 3) Planlægning af børns og unges udfoldelsesmuligheder, bl. a. under indtryk af den øgede koncentration i bysamfund og den stigende trafik.

Bemærkninger:

DRV vil arbejde for, at de seneste års familiepoltiske og social-pædagogiske linie i lovgivningen om foranstaltninger for børn og unge videreføres og udbygges.

Vi vil derfor i den kommende tid interessere os stærkt for at få dækket det store behov for halvdagsbørnehaver. Når hel- og halvdagsbørnehaver er oprettet i tilstrækkeligt antal, er efter vor opfattelse forudsætningerne til stede for, at disse institutioner ligesom skoleundervisningen stilles til rådighed som et tilbud til hele befolkningen.

Halvdagsbørnehaverne må altså som pædagogiske institutioner i lige grad tilbydes, hvad enten begge forældre er udebeskæftigede eller ej. Når dette er sagt, vil vi pege på et specielt forhold.

Lovgivningen om børne- og ungdomsforsorgen er efterhånden ændret stadig mere i retning af, at det offentlige i stedet for at sætte ind med kontrol, obligatorisk tilsyn og straffeforanstaltninger søger at give tilbud om vejledning og støtte til hjem, hvis børn er i vanskeligheder af den ene eller anden art.

Vi mener, at man fortsat bør gå videre efter disse positive, opbyggende linier. I konsekvens heraf går vi ind for, at børneværnene sættes i stand til rent faktisk at yde den fornødne familievejledning og støtte, dels gennem ansættelse af særligt uddannede medarbejdere, f. eks. hjemmekonsulenter, der kan give hjemmene en praktisk og pædagogisk støtte — dels gennem et udbygget system af børneværnskonsulenter og børnerådgivningskontorer, ligesom der til større kommuner eller kommuneenheder bør knyttes sociallæger.

Hermed ønsker vi at kunne oprette et system, der kombineret med en udbygning af børnehaver, vuggestuer og fritidshjem på effektiv måde kan støtte familierne i tilfælde, hvor vanskelighederne omkring barnet endnu er af begrænset omfang — og derved også bidrage til at afværge fjernelse af børn fra deres egne hjem.

Vor målsætning er, at vanskeligt stillede børn og tilpasningsvanskelige børn så vidt muligt skal støttes med henblik på forbliven i egne hjem.

Vi har i de senere år oplevet en beskæftigelses- og velstandsbølge som aldrig før i vort lands historie. Praktisk taget alle hænder er i arbejde. Tusinder af gifte kvinder har af denne grund taget udearbejde. Vi tror, at en stor del

af disse kvinder kunne ønske at bevare kontakten med hjemmet nogle timer om dagen. Og vi tror, at andre tusinder vil være interesserede i udearbejde, hvis denne kontakt kunne opretholdes. Der må derfor skabes øget mulighed for udearbejde på deltidbasis.

DRV vil sætte ind på, at disse muligheder skabes. Vi vil derfor også medvirke til at nedbryde de fordomme, som endnu råder på arbejdsmarkedet i dette spørgsmål og i de faglige organisationer på begge sider af bordet.

Og vi vil som nævnt også af denne grund arbejde for at få oprettet et net af børnehaver, hvor børnene kan modtages den halve dag. DRV vil ikke vige tilbage for at foreslå utraditionelle metoder til løsning af dette akutte behov.

Også andre foranstaltninger trænger sig på til fremme af børnenes og de unges trivselsmuligheder. Den stigende trafik med dens krav til gader, parkering o. s. v. og den fortsatte koncentration i større bysamfund vil true børnenes og de unges udfoldelsesmuligheder, hvis der ikke tages hånd i hanke med dette spørgsmål.

DRV ønsker en planlægning, der giver legepladser, som forældrene trygt kan sende deres børn hen til, og som sikrer de unge plads at udfolde sig på udendørs som indendørs.

II. Tryghed i erhvervsalderen

- 1) Den fulde beskæftigelsespolitik som middel til fortsat at sikre befolkningens økonomiske tryghed.
- 2) a. Økonomisk tryghed for sygdoms-, ulykkes- og arbejdsløshedsramte gennem automatisk regulering af ydelserne i takt med udviklingen i erhvervsindkomsterne og 80 pct. erstatning af tabt arbejdsfortjeneste op til gennemsnit for overenskomstfastsatte lønninger.
b. De nuværende begrænsninger i ydelsernes varighed ophæves. Varigheden skal udelukkende bestemmes af, hvornår den forsikrede kan gå i arbejde igen, evt. påbegynder en revalidering eller overgår til pension.
c. Samme ydelser, hvad enten tab af arbejdsfortjeneste skyldes sygdom, ulykke eller arbejdsløshed. Behovet — ikke årsagen hertil — må være det afgørende.
- 3) Revalidering o. l. foranstaltninger. Samfundsbestrebelse med sigte mod at gøre flest mulige selvhjulpne i centrum i radikal social-politisk målsætning. Vi vil derfor arbejde for:
 - a. Udbygning og rationel tilrettelæggelse af revalideringsarbejdet i alle led.
 - b. Øget støtte til omskoling af erhvervsudøvere, der rammes af produktionsomlægninger.
 - c. Oprettelse af et net af beskyttede arbejdspladser for erhvervshæmmede, der har en arbejdsevne, som ikke kan finde udnyttelse på almindelige arbejdspladser. Der skal tilbydes en løn, den ansatte kan leve af.
- 4) Økonomisk sikring ved varigt tab af erhvervsevnen (invalidpension).
 - a. En særlig invalide Lovgivning.
 - b. Der ydes principielt erstatning for tab af erhvervs muligheder. Invalidpensionen må derfor også reguleres med hensyntagen til den indførte tillægspensionsordning og således, at invaliderne på dette grundlag sikres et tillæg, der svarer til tidligere lønarbejders gennemsnitlige tillægspension.
 - c. Herudover fuld dækning for særudgifter til bistand og pleje m. v.
 - d. Indførsel af et system med gradueret pension til afløsning af fradragsreglerne.

Bemærkninger:

Det bedste grundlag for sikring af et ordentligt levestandard for befolkningen er en økonomisk politik, der tilstræber høj aktivitet, fuld beskæftigelse.

DRV har i 7 år taget sin del af regeringsansvaret og på udslagsgivende poster været med til ad denne vej at sikre den fulde beskæftigelse.

Vi ønsker fortsat at anvende den økonomiske politik som middel til at fremme en af partiets socialpolitiske målsætninger: Økonomisk tryghed for hele befolkningen.

Men høj beskæftigelsesgrad er ikke nok. Ikke mindst den arbejdende del af befolkningen er udsat for risici som sygdom og ulykke med midlertidig eller varig arbejdsudygtighed til følge. Hertil kommer, at selv et højt beskæftigelsesniveau ikke kan hindre, at perioder af i hvert fald kortvarig arbejds-

ledighed fortsat vil være en risiko for mange. Man må her betænke, at vejrliget stadig spiller en rolle, og at vi er midt i en udvikling, hvor erhvervslivets dynamik er kraftigt accelererende. Dette fører med sig, at visse brancher skyder en del af den menneskelige arbejdskraft fra sig. Selv om dette fænomen ofte er årsag til efterspørgsel på arbejdskraft andetsteds, kan der gå dage eller uger, inden den ledige finder frem til det nye arbejde, som passer for ham.

I et moderne socialt indstillet samfund er der derfor brug for et sikkerhedssystem, der har 3 hovedsigte: 1) Økonomisk sikring af personer, der midlertidigt er uden arbejdsindtægt på grund af sygdom, ulykke eller arbejdsløshed, 2) foranstaltninger der modvirker nedsættelse af erhvervsevnen (revalidering og andre erhvervskvalificerende foranstaltninger) og 3) økonomisk sikring i tilfælde af hel eller delvis arbejdsudygtighed af varig karakter.

1) *Økonomisk sikring under sygdom eller arbejdsløshed (midlertidigt tab af arbejdsindtægt):*

Vi har her i landet 3 sæt love til sikring af delvis erstatning for midlertidigt tab af arbejdsindtægt: sygeforsikrings-, ulykkes- og arbejdsløshedslovgivningen. Men selv om trangsårsagen er forskellig, er det i alle 3 situationer normalt det samme indtægtstab, som skal erstattes.

De tre lovområder giver imidlertid forskellig dækning, idet der både er forskelle med hensyn til dagpengebeløbet størrelse, antal dage om ugen for hvilke udbetaling kan finde sted, antal ventedage og det største samlede beløb (d. v. s. procentdel af den mistede arbejdsindtægt), som kan udbetales.

Et eksempel vil belyse det. X er gift, har 2 mindreårige børn. Vi vil placere ham i de 3 situationer, hvor hans indkomst er bestemt af hver af de 3 love. Arbejdsløshedsloven opererer i modsætning til de 2 andre med supplerende tilskud til husleje og brændsel, når arbejdsløsheden er af en vis varighed. Da disse faktorer bør indgå til rigtig beløvsning, gås der ud fra, at X er uden arbejdsindtægt i mindst 2 måneder.

Er X syg, får han omkring 550 kr. om måneden i sygelønsdagpenge til sig og sin familie, er han kommet til skade på arbejdspladsen får han godt 200 kr. mere om måneden efter ulykkesforsikringsloven, og skyldes endelig indkomstabt arbejdsløshed, får han 300 kr. mere om måneden end som syg, ialt ca. 850 kr. Eller en forskel på 55 pct. af understøttelsesniveau mellem den arbejdsløse og den syge.

Man må fjerne årsagerne til den skæve udvikling. Det kan gøres ved:

- a) at udarbejde en samlet reform af de 3 lovområder og herved tage udgangspunkt i trangssituationen og ikke i forskel i årsag til trangen. Dagpengeydelsen må altså blive den samme i de 3 situationer,
- b) at indrette en automatisk virkende regulering af ydelserne i overensstemmelse med udviklingen i erhvervsindkomsterne, fjerne begrænsning i ydernes varighed og indføre et system, der sætter ydelsens højde i nærmere relation til den tabte arbejdsfortjeneste.

ad a) Der lovgives tildels ukoordineret på området. Det skyldes ikke blot, at administrationen er underlagt forskellige ministerier og direktorater. En reform bør sigte mod en sammensmeltning af de 3 love til et kompleks med de administrative forenklinger, som bliver følgen heraf.

Reformen tænkes gennemført i 3 trin: 1) Den samme administrative enhed får ansvaret for at fastsætte understøttelses størrelse på de 3 lovområder. Understøttelses højde den samme i alle tilfælde. 2) Sammensmeltning af syge- og ulykkesforsikringen til et sygesikringssystem. I henhold til revalideringsloven kan der gives støtte til genoptræning og til etablering i selvstændig virksomhed, hvorfor en selvstændig ulykkeslovgivning ikke har nogen selvstændig berettigelse på dette punkt. Ved en forhøjelse af ydelserne og indførelse af en mere gradueret invalidepension er forudsætningerne for sammensmeltning skabt. 3) Sammensmeltning af sygeforsikring og arbejdsløshedsforsikringen. Der skal sikkert en modningsproces til af nogen varighed, særligt fordi arbejdsløshedsforsikringen i dag ledes af arbejdernes valgte tillidsmænd. Emnet bør bringes på bane i forbindelse med arbejdet i den kommission, som nu nedsættes om arbejdsløshedsforsikringen.

ad b) Ydelserne kan automatisk reguleres ved i princippet at sætte dem i relation til den tabte arbejdsfortjeneste (princippet kendes fra sygeforsikringen bl. a.) og således, at den erstattes med 80 pct. Erstatningens størrelse maximeres dog til de af Statistisk Departement udregnede gen-

nemsnit for alle de mellem arbejdsmarkedets hovedorganisationer aftalte.

SF (ved Chr. Madsen) har foreslået arbejdsløshedsforsikringens dagpenge ydet med 4 gange gennemsnitstimelønnen for alle arbejdere. Kan næppe accepteres, da princippet vil give 100 pct. erstatning til nogle, mindre end halv erstatning til andre.

I et samfund med fuld beskæftigelse må vi gå ind for, at levestandarden blandt de erhvervsaktive skabes og fastlægges gennem lønfastsættelsen, og at staten gennem lovgivningen bidrager til at sikre hidtidige levestandarder til en rimelig grad, hvis arbejdsfortjenesten af en eller anden acceptabel årsag falder bort for en tid.

Endvidere bør de eksisterende begrænsninger i ydelsernes varighed (syge- og arbejdsløshedsloven) falde bort. Synspunktet er en reminiscens fra det rene forsikringsprincip, der fik indpas i socialforsikringen fra dens start i forrige århundrede. Princippet har kun ført til, at forsørgelsen efter normalt et halvt års sygdom eller arbejdsløshed må overtages af andre offentlige kasser (socialvæsenet).

Systemet må afløses af et individuelt virkende system. En konkret vurdering må afgøre, om der foreligger et revalideringstilfælde, der da overtages og underholdes i henhold til revalideringsloven, når forudsætningerne er opfyldt. I dag er der ofte „slip“ mellem sygedagpengenes ophør og det tidspunkt, hvor den sygdomsramte er restitueret nok til at påbegynde en revalidering. Eller om dagpengene bør afløses umiddelbart af varig forsørgelse i form af invalidepension o. s. v.

Indførelse af et omfattende sikringsssystem gør det endelig aktuelt at overveje overgang til opkrævning af bidrag over skattebilletten i lighed med bidrag til alders- og invalidepension.

2) Revalidering og andre erhvervsqualificerende foranstaltninger.

Det er klart, at samfundsbestræbelserne med sigte på at gøre flest mulige — også de truede — til selvhjulpne mennesker må stå i forgrunden i radikal socialpolitisk målsætning.

Vi har da også været varme fortalere for fremme af sådanne bestræbelser, bl. a. ved revalideringslovens behandling og vedtagelse i 1960. Vi er klar over, at der endnu er meget at ændre og forbedre, inden vi her i landet har fået et system, der virkelig ud i yderste led kan tjene sit formål: at være et stærkt og godt virkende serviceapparat for de tusinder, som hvert år slås ud af fysiske, psykiske eller sociale årsager, eller som har medfødte defekter som blindhed, vanforhed, åndssvaghed o. s. v.

Så improviseret og efter forhåndenværende somms princip vi har organiseret aktiviteterne, er der dog skabt noget, der kan bygges videre på. Men skal revalideringslovens (og andre love med samme sigte) intentioner fastholdes, må der snarest tages fat på at forberede en revision navnlig af revalideringsloven.

Tidens debatter viser, at dette er rigtigt. Sidst har et udvalg under lægeforeningen afgivet en betænkning, der bl. a. peger på lægernes og sygehusvæsenets interesser i denne sag ud fra den betragtning, at bl. a., for at revalideringssynspunktet kan komme til at præge lægeverdenen, må den såkaldte medicinske revalidering principielt være en sygehusopgave. Institutioner med dette formål burde derfor ikke etableres efter revalideringsloven.

I en lige udkommen betænkning om arbejdsanvisningen gør udvalget sig til talsmand for, at revalideringsadministrationen henlægges under arbejdsanvisningsorganerne, og socialministeriet, hvorunder loven sorterer, har anlagt det synspunkt ved lovens tilblivelse, at der var tale om en overvejende social opgave.

Eksemplerne er nok til at vise, at det må have stor politisk interesse foruden den strengt saglige snart at få taget fat på de administrative problemer, der knytter sig til tilrettelæggelsen af det faglige arbejde, hvor hensynet til den erhvervshæmmede må være det ene afgørende.

Vort parti må føle sig overbevist om, at en løsning af disse problemer igen vil give støtte til ekspansion i dette meget vigtige og hele befolkningen vedkommende arbejde.

Det er endelig af betydning at gøre klart, at arbejdsmarkedets dynamik vil skabe stigende problemer for de ukvalificerede, problemer, der i nogle henseender ligner de erhvervshæmmedes.

DRV må interessere sig meget for de spørgsmål, der knytter sig hertil,

og må pege på nødvendigheden af, at der i de kommende år gives en stærk øget støtte til omskoling af den arbejdsstyrke, som har behov derfor.

3) *Økonomisk sikring ved varigt tab af erhvervsevne.*

Alders- og invalidepensionslovgivningen har siden socialreformens tilblivelse været et sammenhængende kompleks. Der argumenteres i disse år stærkt for en adskillelse, så man får en selvstændig invalidepensionslov. Man kan fremføre gode argumenter herfor, herunder at de invaliderede har sådanne specielle problemer, som det kan være praktisk at anskue uden hensyntagen til anden side. Et afgørende synspunkt er, at invalidernes situation er en anden end alderspensionisternes, idet man for invalidegruppen må tage stilling til en erstatning for tab af erhvervsmuligheder i erhvervsalderen.

DRV er rede til at bidrage til en løsning af de særlige invalideproblemer og vil gå ind for en lovmæssig opdeling.

I forbindelse med skabelse af en særlig invalidelovgivning må man være rede til at bryde nye veje for at tilvejebringe en så normal tilværelse som muligt for de, der er så svært handicappede, at de ikke — heller ikke gennem revalideringsforanstaltninger — kan finde vej til en normal beskæftigelse, hvorved de kan ernære sig.

Vi vil her pege på de særlige beskyttede virksomheder, som i et mindre omfang er oprettet her i landet med støtte efter revalideringsloven. Man har gennem de støtteordninger, der hidtil har været praktiseret, sigtet mod gennem denne foranstaltning at tilbyde nogle invalidepensionister en beskæftigelse, hvorved et supplement til invalidepensionen kan erhverves.

I Holland er der oprettet adskillige af den slags virksomheder, og mange tusinde beskæftiges her til en løn, de kan leve af — og uden at oppebære invalidepension.

Vi mener, at vi må gå samme vej. Vi bør indrette et system, hvorefter den potentielle invalidepensionist først forsøges revalideret med principielt sigte mod at klare sig ved normalt arbejde. Kan denne målsætning ikke nås, må målet være et tilbud om beskæftigelse under beskyttede forhold og med særligt tilpasset arbejdsgang til en arbejds løn, hvorved man kan leve uden at skulle have pension — omkring overenskomstsmæssig mindsteløn. Der må derfor gives støtte til særlige virksomheder oprettet til formålet, ligesom sådan beskæftigelse må kunne institueres for beskedne — eller ingen — anlægsudgifter i offentlige virksomheder som biblioteker, museer, arkiver etc.

En mere normal og tilfredsstillende tilværelse end pensionistens vil herved kunne opnås for mange ved arbejde med produktiv værdi for samfundet.

Den gruppe, der herefter bliver tilbage at underholde gennem invalidepension, er da den, der på grund af et handicap ikke kan tilpasses et normalt erhverv i det frie marked til en almindelig løn, og som det ej heller er muligt at anvise beskæftigelse på beskyttet arbejdsplads.

I konsekvens af erstatningssynspunktet mener vi, at den indførte tillægspensionsordning må føre til, at invalidepensionen også reguleres under hensyn hertil i form af et tillæg svarende til tidligere lønarbejdes gennemsnitlige tillægspension.

Herudover må der ydes fuld dækning for invaliders evt. særudgifter til bistand og pleje.

Partiet vil endelig tage stærkt under overvejelse at finde frem til et system, der sikrer delvis pension til personer med noget nedsat erhvervsevne. Vi mener, et system af denne art vil hjælpe mange — ikke mindst blandt mindre, selvstændige landbrugere — til at bevare den hidtidige levevej med en mindre pension, der sætter dem i stand til at købe arbejdskraft eller leje maskiner til at udføre det hårde arbejde, som hyppigt har givet årsag til ryglidelse efter mangs års kropsslid.

SKITSE TIL OVERVEJELSE:

Fuld pension ved erhvervsevne $\frac{1}{5}$ eller derunder.

$\frac{2}{3}$ pension ved erhvervsevne $\frac{1}{2}$ eller derunder.

$\frac{1}{3}$ pension ved erhvervsevne $\frac{2}{5}$ eller derunder.

En ordning efter disse retningslinier skulle i givet fald aflese de gældende fradragsregler.

Ved ændring af helbreds- og erhvervsevne kan en afgørelse tages op i både opad- og nedadgående retning.

III. Tryghed i alderdommen

- 1) Økonomisk tryghed gennem fuld folkepension til alle og tillægspension omfattende i princippet hele befolkningen.
- 2) Afhjælpning af bistands- og plejebehov.
 - a. Frigivelse af midler til byggeri af plejehjem.
 - b. Afhjælpning af plejehjemsbehovet ved indretning af særlige afdelinger for dagpleje i folkepensionistbyggeri. Endvidere særlig støtte til opførelse af kollektivhuse med tilsvarende udstyr.
 - c. Støtte til aktivitetsfremmende og underholdende foranstaltninger.

Bemærkninger:

Ønsket om fuld folkepension til alle er først og fremmest fremsat af Det radikale Venstre, og tillægspensionsordningen til lønmodtagerne tager partiet sit medansvar for. Men vi stiler — i overensstemmelse med vore grundsynspunkter — imod, at denne ordning udvides til meget snart at omfatte i princippet hele befolkningen.

Løsningen af de økonomiske problemer er i vore dage kun den ene side af sagen, når det gælder at sikre befolkningen bevidstheden om en betrygget alderdom.

Problemets anden side består i, at flere og flere bliver i større eller mindre grad afhængige af bistand fra omgivelserne i det daglige. Og som følge deraf: flere og flere lever under trussel af en isoleret tilværelse.

At der er tale om en sag af dimensioner, fremgår bl. a. af, at der her i landet om 20 år vil være omkring 200.000 flere mennesker over 65 år, end der er i dag. I alt vil der til den tid være ca. 725.000 i de ældres rækker, svarende til ca. 14 pct. af befolkningen mod ca. 11 pct. i dag.

Det er uden videre klart, at denne enorme stigning bl. a. har til følge, at antallet af hæmmede vil stige — også når man betænker, at en af årsagerne til den stigende levealder netop er lægevidenskabens stadige udvikling, der har ført til, at flere overlever alvorlige sygdomme og svære ulykkestilfælde omend med blivende handicaps til følge.

I dobbelt forstand er det et problem, der også kommer de under 65-årige ved. Der er først dette, at vi alle må være interesseret i foranstaltninger til at imødegå den risiko, enhver løber for at miste forligheden mere eller mindre. Dernæst er der følelsen af medansvar for egne foreldres skæbne, når alder og skrøbeligheder måtte nå dem.

At hver familie selv skulle tage sig af sine egne „aftægtsfolk“, er i vore dage urealistisk. Plejebehovets omfang umuliggør i mange tilfælde denne fremgangsmåde, og boligforholdene i nutidens bysamfund sætter snævre grænser for det antal tilfælde, hvor generationerne kan leve under samme tag uden så store ulemper for alle parter, at denne måde at indrette sig på reelt kun vil være til glæde for meget få. En lille enquete synes at antyde, at generationerne vel gerne vil være i kontakt med hinanden og også hygger sig derved, men de foretrækker måske at gøre det på frivillig og uafhængig basis. Den ældre generation, såvel som dens børn, synes endelig at have mindst lige så stort udbytte af samvær i det daglige med andre i samme generation som familiedømmer i anden generation.

Der må derfor gøres en kraftig samfundsindsats på bred front for en løsning af disse problemer.

Gennemføres det forelagte forslag om lov om forsorg for invalide- og folkepensionister, vil en hjemmehjælpsordning være obligatorisk for hele landet senest 1. april 1968. Der må lægges den største vægt på gennemførelse af forslaget på dette punkt, fordi de fleste selvfølgelig foretrækker at forblive i de vante omgivelser i eget hjem, hvis det er teknisk muligt.

En hjemmehjælpsordning klarer ikke problemerne omkring personer med større plejebehov. Her må videregående foranstaltninger til.

Ifølge lovforslaget påhviler det kommunerne at sikre det fornødne antal pladser til formålet. Denne forpligtelse påhviler også kommunerne efter hidtil gældende lov, så heri er intet nyt. Afgørende for, om det fornødne antal plejehjem oprettes, vil derfor være, at der fra centralt hold sikres frigivelse af midler til byggeri med dette formål.

Mellemløsningen er noget, vi bør interessere os mere for end noget andet i denne sag. Her tænkes specielt på arrangementer som plejepersonale og særlige afdelinger for dagpleje i folkepensionistbyggeri. Endvidere særlig støtte til opførelse af kollektivhuse med tilsvarende udstyr. Ved at fremme sådanne

ordninger vil man i mange tilfælde opnå et lykkeligt kompromis mellem ønsket om forbliven i egne private stuer og et mere udstrakt plejebehov.

De omtalte ordninger modvirker i sig selv ensomhed, isolation. Særlige foranstaltninger må dog herudover fremmes. Aktivitetsfremmende og underholdende fællesarrangementer er man mange steder kommet langt med. Man må her i høj grad være opmærksom på, at radioen, telefonen, fjernsynet og andre moderne tekniske frembringelser er uvurderlige midler til at holde forbindelsen med omverdenen intakt.

Det gælder særligt de ældre og de svagelige i vort samfund.

IV. Reformbehov

DRV var de første, der påpegede et behov for en reform af den sociale lovgivning. Vi ønsker følgende fremgangsmåde: Nedsættelse af et „fåmandsudvalg“ af sagkyndige.

OPGAVE:

- a. Skabe koncentration og dermed rationelle regler for økonomisk sikring af borgere, der midlertidigt eller vedvarende er uden erhvervsindtægt.
- b. Skabe en ramme, der sikrer det socialt betonedede behandlingsarbejdes trivsel.

Det socialministerielle behandlingsarbejdes organisation undersøges i sammenhæng med behandlingsopgaver, som udføres af det almindelige sygehusvæsen og inden for arbejdsministeriets område.

VILKAR:

Udvalgets medlemmer frigøres under arbejdet fra eventuel anden tjeneste, og udvalget bør fremkomme med sit forslag inden for en periode af 2 år.

Bemærkninger:

I 1933 samledes over 80 love af social karakter til et kompleks, socialreformen, der kom til at bestå af et forsikringsafsnit med 4 love (syge-, folke-, ulykkes- og arbejdsløshedsforsikringslovene) og et afsnit indeholdende forsorgsloven.

Senere er en række problemer taget op til løsning i særlove. Det gælder bl. a. lovgivning om mødre, enker, åndssvage, blinde og døve, om revalidering og flere.

Socialreformen som lovkompleks eksisterer derfor i realiteten ikke længere, ej heller den overskuelighed, koordination og administrative lettelse, som var reformens hensigt.

De love, reformen samordnede, havde primært sigte mod at afhjælpe trang gennem bestemmelser om økonomisk hjælp eller om direkte forsorg.

Det er i særlig grad lovgivning med behandlingssigte, som har spærnt socialreformens rammer.

Dette forhold antyder, at det vel er et argument for en ny reform at få genskabt koordination o. s. v., men at den væsentligste begrundelse måske nok så meget er, at der er behov for en ramme, der tager ligeligt udgangspunkt i, at 1) der skabes rimelige og rationelle regler for økonomisk hjælp til personer, der midlertidigt eller vedvarende er uden erhvervsindtægt og 2) i de i vor tid modnede tanker om støtte til behandling, der sigter med højst mulige grad af selvhjulpethed.

Eksempler til betyning af behovet

I bilag 2 er nævnt behovet for en sammenlægning af 3 forsikringslove (syge-, ulykkes- og arbejdsløshedslovene).

Fra forsorgsområdet: Vanføre, blinde, døve og tunghøre har deres egen lovgivning og egne organer, hvorigennem bistand til erhvervsmæssig revalidering kan opnås. En tilsvarende ret har de samme grupper i henhold til revalideringsloven. Det samme gælder enlige kvinder. Her findes bestemmelser med revalideringssigte i forsorgsloven, mødrehjælpsloven, enkeloven og i revalideringsloven.

De mange forskellige tilskuds- og bidragskilder til familier og enlige med børn trænger ligeledes til forenkling. Der opereres med tilskud over skattebilletten, bidrag til enlige, huslejetilskud og børnetillæg.

En forenkling af de formelle regler vil i sig selv skabe baggrund for en administrativ forenkling, selv om overadministration ikke i alle tilfælde er begrundet alene i de formelle reglers udformning.

I den direkte administration af den nye og vigtige revalideringslov indgår

f. eks. 4 sæt lokale myndigheder: revalideringscentre, arbejdsanvisningskontorer, socialkontorer og sygekasser. Den centrale administration består endog af 5 led: arbejdsdirektoratet, invalideringsforsikringsretten, sygekassedirektoratet, arbejdsministeriet og socialministeriet. Flere af disse organer overlapper i betydelig grad hinanden.

I dag administreres en del af den lovgivning, der engang udgjorde socialreformen, uden for socialministeriet. Der tænkes på arbejdsløshedsloven, der for tiden henhører under arbejdsministeriet. Det er en uhenigtsmæssig ordning, ikke mindst, hvis forslaget om harmonisering med syge- og ulykkesforsikringens regler om dagpenge m. v. skal nyde fremme.

Under arbejdsministeriet hører de offentlige arbejdsanvisningskontorer. Disse kontorer er i meget høj grad instrumenter i et socialt betonet arbejde. Bl. a. henhører arbejdskonsulenter med opgave at placere de erhvervshæmmede og langvarigt ledige med tilsvarende sociale problemer i arbejdsforhold. Når kontorerne i så høj grad er domineret af socialt betonede opgaver, skyldes det, at arbejdsformidlingen her i landet primært foregår gennem arbejdsløshedskassernes egne anvisningsafdelinger.

En stærk overlappning — navnlig i forhold til de nye revalideringscentre — har været følgen.

I dag findes der social, pædagogisk og anden ikke-lægelig behandling sted inden for sygehusvæsenet. Omvendt drives hospitalsvæsen inden for socialministeriets område (særforsorgen: ortopædiske hospitaler m. fl.) eller finansieres af socialministeriet (statshospitalerne). Også inden for undervisningsministeriet drives hospitalsvæsen (Rigshospitalet).

I bilag 2 er omtalt de komplicerede problemer i forbindelse med revalideringslovens administration, problemer der hænger sammen med, at revalidering har medicinske, sociale og erhvervsmæssige aspekter.

I en foreløbig redegørelse af december 1963 til DRV's hovedbestyrelse omtales nogle af de her nævnte problemer, og der fremsættes en række foreløbige forslag til samordning.

DRV var det første parti, som — ligeledes i december 1963 — førte disse problemer frem i folketinget (Grethe Philips ordførertale i finanslovsdebatten).

V+K har nu foreslået en kommission nedsat til undersøgelse af behovet for en ny socialreform. DRV kan kun være tilfreds med, at andre er enige med os om, at der er behov for en reform.

Fra vor side må der i konsekvens af foranstående peges på, at der må tages de 2 udgangspunkter, som er omtalt tidligere, og at det bl. a. af den grund ikke er nok at betragte den del af det sociale, socialpædagogiske og socialmedicinske felt, som i dag henhører under socialministeriet. Dele af arbejdsministeriets område (arbejdsløshedslov, skolingsforanstaltninger for ukvalificerede og langvarigt ledige, arbejdsanvisningen) må medinddrages i overvejelserne, ligeledes dele af undervisningsministeriet (Rigshospitalet) og indenrigsministeriet (sygehusvæsenet), for at man kan finde ud af den rette fordeling af opgaverne, navnlig der hvor identiske eller næsten identiske opgaver udføres under forskellig styrelse.

Vi bør dernæst fremføre tvivl om, hvorvidt en kommission er den mest hensigtsmæssige måde at gribe opgaven an på. Der må næres frygt for, at løsningen af nogle sociale problemer af påtrængende karakter vil blive udsat i et uforholdsmæssigt stort åremål. En kommission omfattende et større antal personer med mange gøremål og med en så vidtspændende opgave kan næppe afgive en betænkning, der kommer noget ud af de første 5—10 år.

Hertil kommer, at overordentlig mange interesser af modstridende karakter såvel på politisk som på administrativ plan vil blive repræsenteret i en kommission med opgaver som de omhandlede.

Dette taler for, at man i stedet for at nedsætte en kommission udpeger nogle få personer med bredt kendskab til det område, som skal under lup. De pågældende må skønnes at være strengt sagligt indstillet overfor opgaven.

De bør frigøres fuldstændig fra anden tjeneste for helt at koncentrere sig om en undersøgelse af hele området, på grundlag af hvilken de udarbejder et på sagligt grundlag hvilende forslag.

Der bør stiles mod at søge vedtaget et program for en reform, der gennemføres i etaper over en årrække.

II. Funktionærudvalget

Funktionærudvalgets beretning

Det radikale Venstres funktionærudvalg udtaler sin tilfredshed med, at flere af de forslag til ændringer, som udvalget har fremsat, er medtaget ved den sidst stedfundne revision af funktionærloven. Men samtidig må udvalget gøre opmærksom på, at de to vigtigste punkter ikke er medtaget:

- 1) Indgåelse af kollektiv overenskomst skal ikke af arbejdsgiveren kunne gøres betinget af, at overordnede funktionærer holdes uden for medlemsskab af den pågældende funktionærforening.
- 2) Af hensyn til kvindernes ansættelsesmuligheder, når ligelønnen gennemføres, bør bestemmelsen om, at arbejdsgiveren skal betale halv løn under graviditetsorlov udgå, og i stedet må indføres en offentlig graviditetsydelse.

ad 1) Det er funktionærudvalget bekendt, at der er nedsat et udvalg til at undersøge disse forhold og fremkomme med indstilling. Det radikale Venstre må derfor, når indstillingen foreligger, gøre en indsats for, at der skabes albuenum for nye samfundsgrupper. I årene 1950—60 voksede antallet af funktionærer og tjenestemænd med 30 pct., medens arbejder-tallet kun steg med 3 pct. Udtrykt i absolutte tal var der tale om en stigning i funktionær- og tjenestemandstallet med 130.000 personer til ialt 563.000, medens stigningen i antallet af arbejdere begrænsede sig til 30.000 personer op til et samlet arbejdsantal på 970.000.

Det må stå klart, at de nye grupper, der vokser frem, kan ønske at organisere sig på deres egen facon, og det bør de have ret til, og ud fra funktionærlovens bestemmelser om retten til at organisere sig og føre forhandling, skulle man tro, at de også havde denne ret, men HK's medlemsskab i De samvirkende Fagforbund og hovedoverenskomsten af 1939 har arbejdsretlig ændret dette.

Ved en højesteretsdom i 1951 blev denne aftale lagt som grund ved domsafsigelsen, idet retten gjorde gældende, at vel måtte man antage, at funktionærloven også omfattede forhandling om kollektive overenskomster, men at det var naturligt her at underforstå de indenfor den almindelige arbejdsret gældende regler således, at en arbejdsgiver kunne forlange en hovedoverenskomst, der indeholder bestemmelser i lighed med dem, der findes i overenskomsten med HK.

Men da mange af de nyere organisationer har en anden organisationsform end HK; de organiserer f. eks. ligesom tjenestemændene, så alle funktionærer, uanset charge, kan stå i samme organisation, kan denne dom komme til at genere dem betydeligt i deres arbejde, og det kan kun ændres ved en ændring af loven.

ad 2) Med indførelsen af ligeløn vil en kvindelig funktionær altid være handicappet ved ansøgning til en stilling set i forhold til den mandlige kollega, fordi en arbejdsgiver ved besættelsen af stillingen altid må tage i betragtning, at den kvindelige funktionær i overensstemmelse med natu-

rens orden eventuelt skal have graviditetsorlov, og det må stå klart, at jo mere arbejdsgiveren skal betale under graviditetsorloven, og jo længere graviditetsorloven bliver, jo mere handicappet vil den kvindelige funktionær være.

Den fulde ligeløn vil derfor først være fuld effektiv, når bestemmelsen i funktionærloven om løn under graviditetsorlov bliver strøget, og der i stedet indføres en offentlig graviditetsydelse, der selvsagt ikke skal gælde for funktionærer alene.

I Sverige er moderskabsydelsen knyttet til de offentlige sygekasser, og det vil sige, at så godt som alle er omfattet af bestemmelsen. Enhver moder fik i 1960/61 ved barnefødsel et grundbeløb på kr. 270,-, og arbejdstagende kvinder med mindst 1800 kr. i årsindtægt fik tillige dagpenge efter en bestemt skala, der fulgte hendes indtægt.

— — —
Samtidig henledes opmærksomheden på, at det punkt, som blev rejst på Nyborg Strand i oktober 1963 stadig fastholdes. En provisionslønnet funktionærs kundekreds kan af arbejdsgiveren ikke beskæres uden en rimelig kompensation for øjeblikkeligt indtægtstab, medmindre der foreligger skriftlig aftale med funktionæren.

III. Udbyttedelingsudvalget

Beretning fra udvalget for udbyttedeling — industrielt demokrati

Forslag om udbyttedelingsordning

Det radikale Venstre går ind for gennemførelse af en generel udbyttedelingsordning af følgende grunde:

- 1) For at styrke samarbejdet på de enkelte arbejdspladser, så tidligere tiders skarpe modsætninger mellem beskæftigede og ledelsen fjernes.
- 2) For gennem et bedre arbejdsklima og gennem fælles interesse at opfordre til øget indsats og dermed til større produktion.
- 3) For at stimulere til investering i erhvervslivet fra de ansatte selv og give de ansatte mulighed for medejendomsret.
- 4) For at skabe et økonomisk demokrati, der i stedet for at samle kapitalen på stadig færre hænder, spreder ejendomsretten til så mange som muligt.

Det radikale Venstre ønsker principielt, at der gennemføres en ordning ad lovgivningens vej, der omfatter alle virksomheder.

Der må ved ordningens udformning tages hensyn til de forskellige former for virksomheder, og ordningen må i første omgang tage sigte på aktieselskabsformen — dels fordi aktieejernes interesse for virksomheden vel i de færreste tilfælde er så stor som den private ejers interesse for sin virksomhed, og dels fordi aktieselskabsformen har en vis skattemæssig begunstiggelse.

Udbyttedelingen gives i form af aktier i virksomheden. Andelen beregnes af årets nettofortjeneste og kan kun udredes af den del af nettofortjenesten, der bliver tilbage, efter at påbudte afskrivninger og henlæggelser har fundet sted, og muligt underskud fra tidligere år er dækket.

Berettiget til udbyttedeling er alle arbejdstagere, der har været i virksomheden et fuldt regnskabsår, og andelen skal være stigende med anciennitet eller løn.

Udbytteandelene gives som særlige aktier, der ikke er omsættelige, men som giver samme udbytte og har samme rettigheder ved nytægning som de almindelige aktier.

Aktierne skal lyde på navn, og ved afskedigelse eller fratræden skal de afhændes til virksomheden. En arbejdstager, der pensioneres, beholder dog sine aktier, men ved død skal boet afhænde aktierne til virksomheden.

Er udbytteandelen ikke stor nok til en aktie, hensættes beløbet, indtil aktiebeløbets størrelse er nået.

IV. Arbejderudvalget

Beretning fra arbejderudvalget

Lærlingspørgsmål

Som led i udbygningen af hele undervisnings- og uddannelsessystemet må der også ske en tilpasning af lærlinge- og elevuddannelsen, så der åbnes adgang for den bedst mulige uddannelse for de flest mulige.

Arbejdet med omlægning af undervisningen til dagskoler må fremskyndes, så arbejdet hermed kan tilendebringes. Herved vil mulighederne for en mere forsvarlig undervisning blive styrket.

Samtidig må det erkendes, at antallet af læresteder byggende på den hidtidige mesterlære ikke kan holde trit med ønsket om, at et stigende antal unge kan få mulighed for denne form for uddannelse.

Derfor må der af denne grund, og også fordi det vil give bedre muligheder for en moderniseret uddannelse, ske en omlægning, så grundprincipperne i de enkelte fag læres på værkstedsskoler.

Det er konstateret, at disse nye undervisningsformer betyder væsentlige fremskridt i de unges færdigheder på et tidligere tidspunkt af læretiden end hidtil. Derfor må læretiden tilrettelægges således, at den tid, der bruges på dagskoler, værkstedsskoler m. v. ikke tillægges læretiden, men tværtimod bringer denne ned.

I forhold til den studerende ungdom er mange lærlinge og elever betydeligt ringere stillet økonomisk. Kan der derfor ikke gennem deres aflønning ske en forbedring af deres indtjeningsmuligheder, må der ved den kommende revision af Ungdommens Uddannelsesfond gennemføres støtteforanstaltninger til disse grupper af unge.

Med samlingen af undervisningen på centralskoler og med det forhold, at mange unge må skaffe sig lærepladser langt fra hjemmet, vil behovet for værelser stige væsentligt. Derfor må det være en naturlig ting, at der i planerne om kollegiebyggeri også åbnes plads for den faglige ungdom.

Det radikale Venstre ønsker derfor:

- at arbejdet med overgangen til dagskoler fremskyndes,
- at der sker en omlægning af lærlingeuddannelsen til værkstedsskoler,
- at skoletiden indregnes i læretiden, og at denne nedsættes,
- at lærlinge og elever omfattes af ungdommens uddannelsesfond,
- at der gennemføres et øget kollegiebyggeri, og at den faglige ungdom også får boligmuligheder her.

Understøttelsen

Det radikale Venstre finder det forkert, at den økonomiske støtte, der ydes i tilfælde af sygdom, ved ulykke og ved arbejdsledighed, ikke gives med samme beløbsstørrelse og samme periodelængde.

Da trangssituationen må være den samme i alle tre tilfælde, må det være rigtigst, at støttebeløbet er ens, uanset situationens årsag.

De ikke-faglærte

Mere end en halv million medborgere hører til de ikke-faglærtes gruppe. Hvert år øges dette tal, fordi endnu en række unge ikke får mulighed for at få læreplads eller gennem læsning kan sikre sig en forsvarlig uddannelse. Med teknikens stadig større udbredelse og deraf følgende mindre brug for den menneskelige arbejdskraft vil denne gruppe blive økonomisk, beskæftigelsesmæssigt og socialt stadig ringere stillet.

Samfundet må være interesseret i, at dets borgere gennem den bedst mulige uddannelse yder mest muligt til produktionens omfang og kvalitet, og samfundet er desuden bedst tjent med, at dets borgere kan klare deres egen tilværelse — ikke mindst fordi det rent mentalt er bedst.

Derfor vil det være en udpræget samfundsopgave — med både et økonomisk og et socialt sigte — at løse de ikke-faglærtes fremtidsproblemer.

★

Gennem loven om ikke-faglærtes uddannelse er der givet rammer for en vis oplæring til specialuddannelser inden for flere forskellige grupper af ikke-faglærte.

Det har imidlertid vist sig, at der stadig kun er en ringe del af gruppen (i 1963 ca. 2000), der har benyttet sig af denne uddannelse. Det radikale Venstre må derfor mene, at man mere direkte skal tilskynde til, at dette tilbud om uddannelse må blive bedre kendt og dermed bedre udnyttet, samt at man i uddannelsen søger at give eleverne så gode færdigheder, at det kan få karakter af mere end blot det at være et kursus, og dermed mere i retning af en egentlig uddannelse.

Ikke mindst i en tid med fuld beskæftigelse vil en yderligere dygtiggørelse kunne betyde øget produktivitet. Derfor bør netop de gode tider udnyttes til løsning af opgaven, der ikke bør vente, til der eventuelt kommer ringere tider.

Det radikale Venstre vil således pege på, at kravet om øget byggeri må betyde, at nye byggemetoder får indpas ved siden af de mere traditionelle. Netop ved disse nye metoder vil der være god brug for oplæring af arbejdskraft — til det præfabrikerede byggeri — fordi der i mange tilfælde er tale om nye arbejdsprocesser. Dette er blot anført som et eksempel på, hvorledes man gennem oprettelse af uddannelsessteder samtidig kan skaffe løsning af et andet samfundsproblem.

★

Det radikale Venstre mener, at problemet også skal angribes ved dets rod — nemlig hos de unge, der skal vælge erhverv. For den del af ungdommen, der ikke har lyst eller evner til en mere omfattende uddannelse, skal der gennem udbygning af erhvervsuddannelsen i ungdomsskolerne gives et godt begyndelsesgrundlag.

★

Endelig bør det erindres, at mange har behov for på et senere tidspunkt at få suppleret en tidligere uddannelse, enten fordi der er sket væsentlige ændringer i arbejdets karakter, eller fordi vedkommende har været borte fra faget i en årrække.

Om det sidste problem kan anføres, at det vel i særlig grad angår de kvinder, der når børnene er flyttet hjemmefra, ønsker at deltage i erhvervslivet igen, måske på deltidsbasis. For disse kvinder ville det ofte være en fordel, hvis de gennem et kortere kursus kunne genoplæres i det erhverv, som de tidligere har været beskæftiget ved. Endvidere kunne der gives disse erhvervs-søgende kvinder mulighed for oplæring til nyt erhverv, f. eks. inden for kontor-fagene eller inden for de mange forskelligartede opgaver ved sygeplejegeringen.

Arbejdsløshedskasserne

Udvalget har endvidere drøftet spørgsmålet om arbejdsløshedskasser, bidraget til disse kasser og det udbetalte støttebeløb. Man har således peget på, at de lavestlønnede, der som regel også er mest udsatte for arbejdsløshed, betaler et større bidrag end bedrestillede grupper. Der er altså her en mangel i solidaritetsprincippet, og man kan opstille det spørgsmål, om bidraget ikke skulle være ens for alle.

Det er endvidere blevet drøftet, om man skulle tilstræbe, at alle arbejdsløshedskasser skulle sammenlægges til en — én alle omfattende kasse.

Fællesudtalelse fra arbejderudvalg — funktionærudvalg

Pensionsspørgsmål

Det radikale Venstre peger på det ønskelige i, at ligestillingen mellem kvinde og mand også gennemføres i de forskellige former for pensionsordninger.

Overenskomstsituationen

Det radikale Venstre finder, at man ved oprettelsen af det økonomiske råd har fået skabt et organ, der objektivt kan orientere om landets økonomiske situation og herunder klarlægge, inden for hvilke rammer befolkningens indtægter kan øges, uden at det overstiger de muligheder, som en produktionsfremgang giver.

Vi er stadig af den opfattelse, at vort moderne samfund ikke kan tåle en omfattende arbejdskonflikt, der også vil ramme befolkningsgrupper uden for de stridende parter.

Kan arbejdsmarkedets parter derfor ikke nå til enighed om en ny overenskomst, er det vor opfattelse, at parterne til bilæggelse af konflikten skal kunne vælge imellem at lade sagen afgøre ved en af dem selv etableret voldgiftsret eller ved en af folketingets permanent nedsat voldgiftsret.

V. Håndværkerudvalget

Beretning fra håndværkerudvalget

- 1) 8. skoleår gøres obligatorisk i folkeskolen eller ved ophold på ungdomsskole.
- 2) Mesterlæren fastholdes med uændret læretid på ca. 3½ år. I læretiden indgår 3 mdr.s forskole i de fag, hvor det er muligt, efterfulgt af 3×30 dages fagskole. Mesterlæren danner grundlag for teknikuddannelsen, og det er udvalgets opfattelse, at fremtidens industrier vil kræve et betydeligt tal af højt kvalificerede håndværkere, som ikke vil kunne uddannes hurtigere end tilfældet er nu.
- 3) Ufaglærtes uddannelse på specialarbejderskoler støttes.
- 4) Oms må placeres i detaileddet og omfatte alle varer og tjenesteydelser. Foruden at være hurtigt virkende vil det rent administrativt betyde en stor lettelse for såvel erhvervene som myndighederne.
- 5) Decentralisering af boligministeriet i afgørelsen af enkeltsager ville være ønskelig, således at byplan- og dispensationssager bliver løst i snævert samarbejde med lokale myndigheder.
- 6) Der må etableres et bedre samarbejde mellem de forskellige myndigheder, der har med fredning, byplanlægning og trafik at gøre, således at en hurtigere og bedre koordineret arbejdsgang opnås.
- 7) Der gives adgang til afskrivning på produktionsbygninger ved modernisering og nybyggeri; dette ville formentlig f. eks. give landbruget en rimelig chance for at bringe dets bygninger i virkelig brugsmæssig stand.
- 8) Enhver form for oplysning af produktionsfremmende karakter bør støttes.
- 9) Erhvervelse af næringsbrev som mester gøres betinget af forud aflagt mesterprøve.
- 10) Adgang til opnåelse af håndværkerlån gøres i fremtiden mere afhængig af det påtænkte produkts eksport- og brugsmæssige værdi og ansøgerens kvalifikationer og karakter end af ansøgerens øjeblikkelige økonomiske situation.

VI. Internationale udvalg

Beretning fra det internationale udvalg

Det er i de små staters, herunder Danmarks, store interesse, at yderligere spredning af atomvåben forhindres. Krigsfaren øges, hvis atomvåben kommer flere og flere lande i hænde. Hvor der er mulighed derfor, i FN, i NATO og i andre internationale organisationer, skal Danmark med største energi virke for, at spredning ikke sker.

Oprettelse af atomfrie zoner vil i forbindelse med atomprovestoppet modvirke spredning. Det radikale Venstre vil arbejde for en stor, bred atomfri zone ned igennem Europa, omfattende de nordiske lande og Centraleuropa, d. v. s. hele Tyskland, Polen, Tjekkoslaviet, Østrig og Ungarn og Jugoslavien.

En sådan atomfri zone kunne blive en af forudsætningerne for en varig løsning af Berlin- og Tysklands-problemet.

Det radikale Venstre ønsker yderligere at understrege værdien af den såkaldte Undén-plan om oprettelse af en klub af lande, der ikke besidder atomvåben.

Det radikale Venstre vender sig imod planerne om oprettelse af multinationale eller multilaterale atomstyrker. Militær betydning har de ikke, politisk er de uacceptable, fordi de indebærer en anerkendelse af Vesttysklands ret til at være medbestemmende på atompolitikens område. Dette udgør den største fare for, at de opnåede fremskridt med hensyn til afspænding og forståelse fortabes eller i bedste fald, at yderligere fremskridt udskydes på ubestemt tid.

Danmark må fortsat aktivt virke for den fuldstændige koloni-afvikling, også uanset NATO-partnernes påberåbelse af NATO-fællesskabet.

Danmark bør, så vidt muligt sammen med Norge, medvirke til, at NATO stiller Portugal overfor valget enten at føre en liberal, human og tidssvarende koloni-politik med selvbestemmelsesret for sin kolonibefolkning eller forlade NATO.

At Portugal fortsætter en reaktionær undertrykkelsespolitik i forhold til sine kolonier er forkastelig af humanitære grunde og ikke i Portugals egen velforståede interesse, og det er tillige en urimelig belastning for de vestlige lande i almindelighed og for Portugals NATO-partnere i særdeleshed i alle afrikanske, asiatiske og latin-amerikanske nationers øjne.

Danmark bør fortsætte sine bestræbelser for en afskaffelse af apartheidspolitikken og må om fornødent være rede til at medvirke til en yderligere pression på Syd-Afrika i overensstemmelse med den undertrykte afrikanske befolknings ønsker, herunder til boykot eller sanktioner af økonomisk karakter.

Da Syd-Afrika stadig fortsætter sin umenneskelige og oprørende racepolitik, må det ikke mindst for et land som Danmark være en opgave at medvirke til, at alle til rådighed stående lovlige midler bringes til anvendelse herimod.

Med hensyn til hjælpen til udviklingslandene går Det radikale Venstre ind for, at Danmark må øge sin hjælpeindsats med 1 pct. af nationalindkomsten som mål.

For at nå dertil må befolkningen og den offentlige mening i landet opdrages til at forstå, at dette er et rimeligt mål og en bestræbelse, man bør stå bagved.

Det er af afgørende betydning for en fredelig udvikling på længere sigt, at kløften med hensyn til levefod imellem de stærkt industrialiserede lande og u-landene søges mildnet, og en højere levefod i u-landene vil ikke alene være til gavn for dem, men for alle lande.

Det radikale Venstre lægger vægt på, at en betydelig del af den danske hjælp til udviklingslandene kommer til at bestå i udsendelse af unge danske frivillige, der for en tid binder sig til arbejde i u-landene.

Der bør snarest gennemføres en lov om oprettelse af en dansk FN-styrke — i det mindste bør den nødvendige ramme tilvejebringes, og således at rammen kan udfyldes, efterhånden som allerede påtagne FN-opgaver afvikles.

Det har vist sig meget vigtigt, at styrker kan sættes ind som f. eks. i Congo og Gaza med kort varsel, og det er blevet mere og mere klart, at sådanne styrker ikke bør improviseres, men at særlige FN-styrker, uddannede med dette formål for øje, på forhånd er til rådighed med kort varsel i de enkelte medlemslande.

Det radikale Venstre går ind for, at den regering, som ubestridt har magten i det kinesiske hovedland, snarest bør have Kinas sæde i FN.

Det er vigtigt, at Kinas snart 700 mill. ikke fortsat forbliver urepræsenteret i FN.

En række afgørende spørgsmål kan ikke finde en virkelig løsning i FN, for spørgsmålet om Kinas repræsentation er bragt i behørig orden.

FN bør være det centrale punkt i dansk udenrigspolitik.

FN bør udbygges med henblik på, at FN skal have en vis besluttende myndighed i spørgsmål af betydning for krig og fred og i det hele på længere sigt magt og myndighed til at sikre lov og ret mellem folkene.

Det må erkendes, at den bag FN liggende tanke og idé er menneskehedens store håb og eneste vej til en sikrere fremtid, hvor retsorden, fred og samvirke mellem nationerne kan afløse anarki, strid og selvtægt.

Det internationale udvalgs årsberetning

Det internationale udvalg har i det forløbne år, på samme måde som tilfældet har været i de foregående år, varetaget Det radikale Venstres internationale forbindelser, herunder deltagelse i det internationale samarbejde, navnlig med Den liberale Verdensunion (World Liberal Union, Liberal International).

Vi sørger så vidt muligt for, at Det radikale Venstre gennem medlemmer af udvalget (eller på anden måde) er repræsenteret ikke alene på unionens eksekutivudvalgs møder m. v., men også på møder foranstaltet under unionens eller dens nationale gruppers eller dem nærstående organisationers auspicer, f. eks. internationale studiegrupper eller seminarier, som den tyske Friedrich Naumann Stiftung afholder, samt på den under unionen foranstaltede årlige School for Freedom, der i år afholdes i Charlottenburg, Berlin, fra den 17. til 28. august.

Udvalget har, som i tidligere år, beskæftiget sig med aktuelle udenrigspolitiske spørgsmål og har i årets løb som sædvanligt besvaret forskellige forespørgsler, henvendelser m. v. udefra vedrørende Det radikale Venstre, ligesom det har udarbejdet udkast vedrørende udenrigspolitiske programpunkter.

Udvalget søger — som nævnt også i forrige beretning — gennem Den liberale Union at få organiseret en udveksling af programmateriale, resolutioner og lignende af interesse for unionens nationale grupper, specielt med henblik på „nyt stof“ (liberale „nydannelser“) af almindelig interesse.

VII. Erhvervsudvalg

Beretning fra erhvervsudvalget

Det radikale Venstres samfundsmæssige helhedssyn gjorde det naturligt for partiet at sætte al sin styrke ind på oprettelsen af samordningsudvalget og dermed fuldbyrde en skelsættende reform i dansk økonomisk politik.

Fuld beskæftigelse og dermed fremadskridende velstand er en af partiets målsætninger. Vor økonomiske tilknytning til de europæiske markedsdannelse gør det mere og mere påkrævet, at en flexibel og hurtigvirkende finans- og skattepolitik kan afbalancere overophedning, respektive afmatning på arbejdsmarkedet.

Som social-liberalt parti må vi fremdeles anse personlig foretagsomhed og den enkeltes initiativ som uundværlige fremdriftsfaktorer i erhvervslivet, og vi advarer derfor mod snærende indgreb, der har bureaukratisme og stagnation som følge.

Partiets erhvervspolitiske synspunkter grupperer sig derfor især om den hovedbetragtning, at statsmagtens ramme om erhvervene overvejende bør bestå i en hensigtsmæssig finans- og pengepolitik, i givet fald suppleret med indkomstpoltiske foranstaltninger, og derudover at lade erhvervslivet udvikle sig i størst mulig frihed.

Det er allerede nu klart for enhver, at loven om økonomisk samordning har haft pædagogisk og praktisk virkning. Helhedsløsningen er et bevis herpå.

Partiet må fremdeles lægge vægt på frivillig samordning som overbygning på den generelle økonomiske politik, og vi afventer med interesse fremkomsten af de nye aftaleregler for kollektive overenskomster på arbejdsmarkedet, hvorefter udgangspunktet for lønforhandlinger må fastlægge en samfundsøkonomisk forsvarlig ramme for de samlede lønstigninger.

I 1961 bevilgede arbejdsmarkedets parter hinanden lønstigninger langt udover det rimelige som følge af produktionsfremgangen. Kravene fra andre befolkningsgrupper fulgte efter med det resultat, at vort omkostningsniveau steg til skade for konkurrenceevnen udadtil.

Ved de kommende forhandlinger i 1965 må der udvises selvdisciplin, så stigningen holdes inden for de rammer, der er forenelige med opretholdelse af stabile priser og af ligevægt på betalingsbalancen.

Vi advarer mod indskrænkning i erhvervsfriheden med langvarig fastfrysning af løn og priser, så tilpasningsevnen forringes til skade for fremskridts-tempoet, men peger samtidig på muligheden for yderligere effektivisering af priskonkurrencen som egnet foranstaltning i forbindelse med monopolloven.

Danmarks udenrigsomsætning er pr. indbygger blandt de højeste i verden. Vor hjemlige økonomi bliver derfor yderst følsom overfor en nok så ringe ændring af bytteforholdet mellem dansk eksport og import opstået ved svingninger på verdensmarkederne. Alene af den grund bør urealistisk løn- og omkostningsstigninger undgås.

Det radikale Venstre vil arbejde for et gunstigt resultat af Kennedy-runden

med lavere todsatser og friere omsætningsmuligheder — også for landbrugsvarer. Vi tilslutter os den linie, regeringen har fulgt i den europæiske markeds-politik's forskellige faser. Vi påskønner den erhvervsmæssige effektivisering i udenrigstjenesten gennem udsendelsen af flere handelsattachéer og oprettelsen af konsulater især i oversøiske områder.

Vi henstiller, at spørgsmålet om samhandel med U-landene undersøges grundigt. U-landsproblemet løses ikke, før der findes basis for aftagelse af disse landes (stigende) produktion.

Det er stadig partiets opfattelse, at stat og kommune bør deltage i løsningen af en række opgaver, der har erhvervspolitisk sigte.

Da det offentlige i det kommende tiår må forvente at skulle investere 20—30 milliarder kroner i undervisning, vej- og broanlæg samt udbygning af kraftværker etc., må den tanke overvejes, om der på visse områder kan løses fællesopgaver ved privatkapitalistisk medvirken, f. eks. ved anlæg og drift af broer og det i kommissionen værende telekommunikationsproblem (enhedstelefon).

Trods stigende krav til kapital mener Det radikale Venstre, at den mindre industri og tildels håndværket også fremover vil kunne sikres gode kår. Den internationale arbejdsdeling, som er i stadig udvikling, har allerede nu skabt behov for en højt specialiseret produktion, som kræves i det moderne samfund. I stigende omfang overlader storindustrien produktionen af tilbehør og specialdele til mindre industrivirksomheder, og Det radikale Venstre må derfor stadig mene, at staten bør medvirke ved oprettelse af industrigråde ud over landet, så der i en byggeknap tid skabes værkstedsmuligheder for de mindre industrivirksomheder.

Stående overfor atomtiden — på godt og ondt — med påfølgende automatisering, elektronisering o. s. v., må vi gøre os klart, at erhvervslivets effektivitet er en forudsætning for økonomisk vækst i samfundet. Kapital, energi, forskning og uddannelse skal medvirke og samvirke, hvis industrien skal levere en stadig større del af nationalproduktet.

Et særligt behov, der ikke alene har erhvervspolitisk sigte, er planlægning, herunder trafikal dækning, og erhvervsudvalget skal herom henvise til efterfølgende bilagsmateriale.

Bilag: Det radikale Venstres trafikprogram

Der må snarest vedtages en bestemt rækkefølge for gennemførelsen af de helt store trafikale opgaver.

Betænkningen om de „Store trafikinvesteringer“ 1961 sætter en udbygning af Københavns nærtrafik og tunnelbaneanlæg som nr. 1 og dernæst Storebæltsbroen og endelig Øresundsbroen.

Disse store anlæg betegner den som ryggraden i hele det danske trafiksystem. Det radikale Venstre mener dog, at Storebæltsbroen for landet som helhed må betragtes som den vigtigste opgave og derfor sættes først i rækken.

1. Storebæltsforbindelse

Landsregeringen i Kiel har udarbejdet et arbejdsprogram for investering af 19 milliarder kroner i erhvervslivet og trafiknettet i Slesvig-Holsten.

Tidligere har vi hovedsagelig talt om konkurrencen fra Hamburg, men de voksende bycentre Flensborg og Kiel kommer nu stadig stærkere ind i billedet.

I betænkningen regnes med en bro over Storebælt. Fra flere sider har der været diskussion om, hvorvidt en tunnel ville være fordelagtigere. Den endelige afgørelse bør efter Radikale Venstres opfattelse træffes på grundlag af en international konkurrence om den bedste og mest økonomiske Storebæltsforbindelse.

Betænkningen skriver: „I udbygningen af hovedforbindelserne mellem landdelene indtager broen over Storebælt en central stilling. Den vil i sig selv betyde en væsentlig forbedring af transportapparatet og vil direkte medføre store tidsgevinster og andre lettelser både for trafik med bane og på vejene. Den må imidlertid ses i nøje sammenhæng med udbygningen af et motorvejs-system og andre hovedlandeveje samt med banernes moderniseringsprogram for hurtigere og bekvemmere kørsel på hovedlinierne, idet der først ved en sådan samlet udbygning kan drages fuld fordel af den meget store udgift, som etableringen af broforbindelsen indebærer, ligesom det omvendt vil gælde, at etablering af en Storebæltsbro vil virke trafikskabende og således øge presset på vejene. Det skal også påpeges, at den europæiske udvikling mod friere landssamkvem og herunder lettere og hurtigere godstransport mellem Jylland

og kontinentet vil øge betydningen af, at der findes en hurtig, fast forbindelse mellem Sjælland og det øvrige land, som kan styrke den handels- og produktionsmæssige sammenknytning mellem de danske landsdele".

I november 1961 bevilgedes midler til foretagelse af bundundersøgelser i Storebælt. Bygning af en Storebæltforbindelse bør gennemføres, så snart den internationale konkurrence, der bør udskrives omgående, er afsluttet.

Da Hamburg også spiller en rolle som argument for udbygningen af en sydlig Øresundsbro, som kan gøre København-Malmø til et virkeligt stort erhvervs-, handels- og havnecenter, der kan tage konkurrencen op med Hamburg, ønsker Det radikale Venstre, at de 2 broopgaver, hvis de ikke kan løses samtidig, så løses tidsmæssigt så tæt på hinanden som muligt. Da det både økonomisk og arbejdsmæssigt kan overstige vor formåen, ser Det radikale Venstre gerne, at bygningen af broerne, fremfor at blive udskudt på ubestemt tid, overlades til danske og udenlandske foretagender i fællesskab og med broafgifterne over et vist åremål som finansieringsbasis. Udenlandsk arbejdskraft vil efter Det radikale Venstres mening være en fordel, så andre danske foretagender ikke sinkes gennem brobygningerne.

2. Københavns nærtrafik

Som særlige argumenter for udbygning af Københavns nærtrafik anføres i betænkningen bl. a. følgende:

„Udvalget er kommet til den konklusion, at anlæg af S-baner og påbegyndelse af tunnelbaneanlæg må høre til de mest presserende opgaver i det samlede trafikinvesteringsprogram for hele landet. Det samme gælder desuden en del større gade- og vejanlæg i Storkøbenhavn som udbygning af Lyngbyvej, Vestmotorvej og Søringen (lovforslag fremsat marts 1964) samt parkeringsanlæg. Rentabilitetsberegninger i driftsøkonomisk forstand kan ikke være udslagsgivende. De pågældende anlæg skal ikke tilvejebringes for at forbedre trafikvirksomhedernes driftsresultater, men for at løse trafikproblemer, der ellers til skade for erhvervsliv og befolkning vil gå i hårdknude“.

„En udbygning af indfartsveje, ringveje og jernbaner vil være en forudsætning for en tilfredsstillende forbindelse mellem hovedstaden og det øvrige land. Et effektivt trafikkanal vil desuden være en forudsætning for etablering af en fast Øresundsforbindelse til Malmø, da den må påregnes at skabe et særligt trafikpres i Storkøbenhavn“.

Trafikudvalget har beregnet landets samlede trafikinvesteringer for de kommende 20 år til 34 milliarder.

Investeringer i hovedstadsområdet + 1 milliard beregnet til investeringer i Københavns havn og Kastrup lufthavn (se dog senere) vil beslaglægge 15 pct. af de forudsete samlede investeringer. Dertil kommer forskellige andre investeringer i hovedstadsområdet (København, Frederiksborg og Roskilde amter), der bringer beløbet op på 25—30 pct. af det samlede beløb.

I 1960 var indbyggertallet i dette område 1,6 mill. eller ca. 35 pct. af hele landets indbyggertal.

33 pct. af personbilparken og 31 pct. af vare- og lastbilerne er hjemmehørende i dette område. Ser man endelig på industribeskæftigelsen (i virksomheder med over 5 arbejdere), som er særlig trafikskabende, falder hele 53 pct. på hovedstadsområdet.

I 1960/61 var der i København, Frederiksberg, Gentofte og Københavns amtsrådsreds ialt 515.889 skatteydere, som i statsskat betalte 1.645 mill. kr. Landets øvrige statsskatteydere, ialt 968.546, betalte 1.579 mill.

Det vil sige, at Storkøbenhavns skatteborgere betaler mere end halvdelen af den samlede statsskat.

Da statsskatten bl. a. benyttes til trafikinvesteringer i den øvrige del af landet, er der lige så saglig begrundelse for gennem statsskatterne at bidrage til trafikinvesteringer i Storkøbenhavn.

Af hensyn til den fortsatte storkøbenhavnske trafikplanlægning er det vigtigt snarest muligt at nå frem til en afgørelse af, om vi skal have en Øresundsforbindelse og i bekræftende fald, om den skal placeres nordligt eller sydligt i Øresund.

Af samme grund er en endelig vedtagelse af Kastrup lufthavns forbliven eller udflytning eventuelt til Saltholm påkrævet.

3. Øresundsforbindelse

1954 nedsattes af den svenske og danske regering et udvalg angående en Øresundsforbindelse. Resultatet af overvejelserne offentliggjordes 1962 i betænkning nr. 314 „Øresundsforbindelsen“. Maj 1963 drøftedes spørgsmålet i Folketinget.

Betænkningen ender med at gå ind for den nordlige linjeføring, men har så udmærkede argumenter for den sydlige linjeføring, at den foretrakkes af de fleste radikale i Københavns-området.

Banetraffikkens kørselsomkostninger er omtrent de samme ved begge placeringer.

København-Malmø forbindelsen vil forøge den samlede trafik på Bornholm og Sydsjælland.

Persontrafik over længere afstande opnår omtrent samme fordele ved H-H som ved K-M, mens den lokale persontrafik opnår størst fordel ved K-M.

Biltrafiktilvæksten vil blive størst ved en sydlig linje. En koncentration af skibsfarten på områdets største og bedst udrustede havne må forudses at blive størst ved sydlig placering.

Ca. ¼ af Sveriges og Danmarks befolkning ventes at være bosat i Øresundsområdet omkring år 2000. En fast forbindelse vil øge aktiviteten specielt inden for industri og engros-handel. Dansk industri i Øresundsregionen beskæftiger nu ca. 200.000 personer og udgør ca. halvdelen af Danmarks totale industri.

Nye industriområder vil fortrinsvis blive placeret syd og vest for byen. Af egnsplanmæssige hensyn ønskes industriområderne her og ikke i Nord-Sjælland.

I Skåne forventes industrien koncentreret omkring Malmø og vil blive yderligere forøget ved K-M-forbindelsen.

Betænkningen har altså anført gode erhvervsgeografiske argumenter for en sydlig placering. Det må beklages, at man ikke har forsøgt at give en vurdering af den økonomiske betydning, som en industriel og handelsmæssig vækst på begge sider af sundet ville have, da også dette burde indgå i overvejelserne.

Betænkningen er i 1964 blevet kritiseret i „Øresundsforbindelsen“, udgivet af Forenede danske Motorejere og Landsforeningen danske Vognmænd.

De hævder, at den rene vejbro K-M vil være væsentlig mere rentabel end den kombinerede vej- og jernbanebro H-H, samt at man ved nyligt foretagne undersøgelser må regne det for sandsynligt, at også den kombinerede vej- og jernbaneforbindelse K-M vil være mere økonomisk end den tilsvarende forbindelse H-H.

Også de fremhæver de langt større erhvervs-mæssige fordele ved den sydlige forbindelse og foretrækker også af egnsplanmæssige og naturfredningsmæssige hensyn den sydlige placering.

Den sydlige placering vil yderligere fremme Københavns-områdets vækst.

Mange ønsker at bremse Københavns vækst og i stedet for den fortsatte koncentration bevidst arbejde for en decentralisering.

Beregninger og prognoser i „Zoneplanen 1962“ viser, at det er en kendsgerning, at størsteparten af industrien hidtil har søgt at placere sig i forbindelse med byerne — og placerer den sig endelig på landet, opstår der en bydannelse omkring den.

Sandsynligheden taler for, at væksten i storbyer ikke kan standses, og at det derfor er bedst at give Københavns-området de rette betingelser for at udvikle sig til et kraftcenter som modpol til Hamburg.

4. Lufthavn

En sydlig placering vil øge mulighederne for at etablere én fælles storlufthavn, der kan betjene både det sydlige Sverige og Storkøbenhavn.

Skal Saltholm kunne bruges som fælles lufthavn, synes den sydlige Øresundsforbindelse at være en forudsætning.

I egnsplanudvalgets principskitse fra 1960 hævdes, at der inden 10 år må ske en udvidelse af lufthavnskapaciteten enten ved at udvide Kastrup lufthavn eller ved en aflastningslufthavn et andet sted på Sjælland.

Kastrup og eventuelt Saltholm ligger i ideel kort afstand fra Københavns centrum.

Overalt i verden er lufthavns støjplage et problem. Professor Ingerslev er for tiden ved at undersøge, om støjplagen for beboerne på Amager vil blive mindre, hvis lufthavnen placeres på Saltholm. Resultatet af disse undersøgelser må afventes, hvis argumentet om støjplagen skal indgå i overvejelserne.

I de økonomiske overvejelser må anlægsudgifterne ved en lufthavn på Saltholm vejes mod de økonomiske og samfundsmæssige fordele, som en frigørelse af arealerne i Kastrup vil byde. Det må være forskellen mellem disse to størrelser, der er den direkte udgift.

Lufthavnsbygningen og hangarerne har ingeniør Manniche foreslået anvendt til kongresbygning eller til udstillingslokaler for internationale messer — begge dele mangler vi.

De store arealer kan sælges og vil give plads til bolig- og/eller industri-kvarterer.

Skal Kastrup lufthavn udvides, må der regnes med store udgifter til erstatning for huse, der skal nedrives.

På Saltholm, kaldet Danmarks største ødemark, kommer man ikke ud for det problem.

Da Kastrup sidst blev udvidet med den nye bygning og længere startbaner, var tiden knap, og udvidelserne skulle ske omgående. Det samme må ikke ske én gang til.

Tanken om Saltholm som lufthavn har eksisteret længe, men er blevet afvist som „dødfødt“, som for dyr og som for lille arealmæssigt.

Ingeniør Manniche, som støttes af bladet „Ingeniøren“, har i 1961 imodgået disse indvendinger. Han har gennem 8 år undersøgt bundforholdene. Ved inddæmning kan man — afhængig af om man går 1 eller 2 m ud — skaffe Saltholm en størrelse på henholdsvis 3000 eller 4200 ha. Det sidste er 6 gange arealet i Kastrup og 200 ha større end verdens største lufthavn, Morristown, New York.

Tanken om at anlægge lufthavn på Saltholm til afløsning af Kastrup støttes af den finske søfartsminister, professor Aarno Niini. Han foreslår lufthavnen kombineret med en nordisk frihavn placeret i den sydlige del af Saltholm samt brede dæmninger, der skulle gøre Skåne landfast med Sjælland samt „sejlrende“ for skibstrafik. Hans plan blev forelagt på det 3-dages møde, Nordisk Råd afholdt i april 1964 specielt om Øresunds-forbindelser.

Det radikale Venstre ønsker ikke at lægge sig endelig fast på en bestemt plan, men anser hurtige undersøgelser for nødvendige og en derpå følgende endelig beslutning som absolut påkrævet af hensyn til landets øvrige by- og trafikplanlægning.

1. Landsplanlægning

Program: En fremsynet landsplanlægning må yde offentlige myndigheder og private erhverv vejledning med hensyn til deres investeringspolitik.

Begrundelse: Den geografiske placering af trafik anlæg, uddannelsesinstitutioner, sygehuse og andre større offentlige investeringer såvel som private investeringer af tilsvarende størrelsesorden er afgørende for, hvor i landet samfundsudviklingen finder sted. Disse investeringer, der hver tjener sit formål, må derfor ses i sammenhæng ud fra de hensyn, lands- og egnsudviklingssynspunkter tilsiger.

2. Fredning

Program: Naturskønne og særprægede områder og bybilleder af særlig interesse må fredes uden unødige udgifter for det offentlige og uden unødige ulemper for borgerne.

Begrundelse: Under den gældende fredningslovgivning har staten ofte måttet give erstatning for helt fiktive tab. Det må sikres, at erstatning med offentlige midler kun ydes, når der er tale om, at man ved fredning umuliggør eller vanskeliggør faktisk påtænkte dispositioner.

Program: Administrationen af fredningslovgivningen må samordnes med byggelovgivningen, så borgerne i konkrete sager kan hente orientering, og afgørelse kan ske i en enkelt, lokal instans angående fredningsspørgsmål, byplanproblemer m. v.

Supplerende bemærkninger af Jacob Kirkegaard

Gode veje hører med til dansk erhvervslivs produktionsapparat, men vi kan næppe klare nuværende og kommende trafikproblemer ved alene at udbygge bestående veje og anlægge nye. Flere ting må tages i betragtning.

★

De allerfleste af vore byer er gamle, og de er ikke anlagt med den nuværende store og stærkt stigende produktion eller med det nuværende stærkt stigende trafik- eller transportbehov for øje.

Der er ingen balance — særlig i København — mellem det antal af mennesker, som er beskæftiget i byområderne og boligmulighederne. Derfor opstår det store pres på gader og veje i „myldretiden“.

Hvis udviklingen — særlig i København — ikke ændres, så lader denne bys trafik- og parkeringsproblemer sig ikke løse. Selv milliardbeløb vil ikke forslå.

Men hver gang en betydende erhvervsvirksomhed flytter bort fra byen, forbedres balancen til gunst for byen, og vi nærmer os mulighederne for at løse byens trafikproblemer, sådan at et stort spild af tid undgås.

Staten bør derfor — med langt større beløb end hidtil — animere erhvervene til at flytte fabriksanlæg og mindre virksomheder ud i laddistrikterne, i særlig grad til vore industrifattige områder: Nord- og Vestjylland. Der er vejene ikke overbelastede, og der findes et overskud af arbejdskraft, som landbruget ikke mere kan beskæftige på rentabel basis. Og dér findes de helt billige byggegrunde og iøvrigt store muligheder for langt billigere boliger end i byområderne.

Også af andre grunde end de trafikale er det ret ønskeligt at få en sådan udvikling forstærket. Fortsætter afvandringen fra vore industrifattige områder, kan det gå så galt, at mange særlig udsatte landkommuner kommer til at mangle skatteydere, og det kan tænkes, at store nye centralskoler kommer til at stå delvis tomme.

I modsætning til Vestjylland er vejene i Østjylland overbelastede. Derfor må hovedvej 10 snarest udbygges til en 4-sporet vej. Det samme må gælde hovedvej 1 fra Kolding til Esbjerg. Derimod har det ingen hast med en motorvej på den jyske højderyg.

★

En bro over Storebælt bør påbegyndes snarest, så den kan åbnes for trafik for en sydlig Øresundsbro eller -tunnel.

Hvis vore skibsværfter har interesse derfor, bør jernkonstruktionerne til disse broer fremstilles på vore egne værfter.

★

Et økonomisk transportsystem kræver tillige, at mange mindre betydende jernbanestrækninger nedlægges (med hård hånd). Tomgangen ser ud til at være uhyre.

Efter erfaringer fra andre områder kan man sikkert regne med, at ledige stationsbygninger og pakhuse ret hurtigt finder anvendelse til industrielle formål, hvorved en del nybyggeri spares.

Statsbanernes hovedlinier opretholdes. Færre og mere hurtiggående tog vil utvivlsomt i sig selv være en betydelig økonomisk gevinst, og hertil kommer så, at et stort personale kan overflyttes til områder, hvor der er personalemangel.

Supplerende bemærkninger af Axel Sørensen

Der anlægges nu en motorvej over Fyn med en ny 6-sporet hængebro over Lillebælt. Man vil bestræbe sig på, at broen kan være færdig i løbet af 5 år.

Den nye bro føres over Lillebælt fra Staurby Skov til Lyngs Hage på Jyllands-siden. Herfra føres en helt ny motorvej til et punkt ca. 4 km vest for Kolding, hvor en ny motorvej fra grænsen til et punkt i Vendsyssel vil passere.

Der foreligger allerede udarbejdet nogle planer for bygning af en jysk motorvej, selv om denne endnu ikke har passeret lovgivningsmagten.

Af vejdirektoratets vejplaner taler den linieføring, der passerer tæt op ad de østjyske købstæder, vel stærkest til disse byers ledelse.

En anden plan, der er udarbejdet af professor J. Humlum, samler også betydelig opmærksomhed. Professor Humlum foreslår linieføringen midt op gennem Jylland langs højderyggen med indførselsveje til nogle af købstæderne. F. eks. Esbjerg og Århus.

Projektet for Humlums plan skønnes at ville koste ca. 3800 mill. kr., medens vejdirektoratets plan vil koste ca. 3300 mill. kr.

Hvis den østjyske linieføring tæt op ad østjyske købstæder vinder tilslutning, vil den fremover efter al sandsynlighed bringe disse byer vanskeligheder ved for tæt placering, der vil odelægge de fremtidige byggeprojekter.

Omvendt vil professor Humlums vejføring ude midt i Jylland bidrage til,

at man ikke opnår at få flyttet trafikken fra den østjyske hovedvej 10 og ud på motorvejen.

Det vil derfor være af den største betydning at få den rigtige placering af linieføringen af motorvejen indpasset. Derved vil man opnå foruden langvejs- trafikken, at en ganske stor part af lokaltrafikken på 50—75 km også finder fordel af at køre til og ad motorvejen.

Afstanden fra hovedvej 10 til motorvej må derfor anses for at være mindst 4 km ved Kolding og varierende op til ca. 15 km op igennem Jylland.

Det bliver det nye folketing, der skal afgøre linieføringen, og man må håbe, at det samfundshensyn, Det radikale Venstre gerne vil give udtryk for, også i denne sag må vinde frem for snævre egoistiske hensyn.

VIII. Landbrugsudvalget

Beretning fra landbrugsudvalget

Det radikale Venstre er af den opfattelse, at landbruget i Danmark fremdeles vil være en værdifuld faktor i det danske samfund. En moderne landbrugspolitik, der på sund økonomisk basis kan give landbrugets udøvere indkomstlighed med andre befolkningsgrupper og gennem eksport stærkt bidrage til fortsat økonomisk fremgang i samfundet, er målet for partiets landbrugspolitik.

En sådan landbrugspolitik forudsætter en modernisering og rationalisering af dansk landbrug. Det er vigtigt, at den kommende udvikling kommer til at forløbe på en harmonisk måde, således at der intet menneskeligt værdifuldt eller samfundsmæssigt økonomisk går tabt, og partiet er villig til gennem midlertidige foranstaltninger at medvirke til dette, hvis sådanne skulle vise sig nødvendige.

Det radikale Venstre går ind for, at selvejet bevares som det bærende princip i dansk landbrug, og forpagtningsforhold bør indrettes således, at de i størst mulig udstrækning sikrer forpagteren brugsretten på lang sigt.

Jordlovgivningens formål må være at afsætte rammer for udviklingen i ejendomsstørrelserne, der samtidig med at de forhindrer godsdannelser også sikrer, at det husdyrproducerende familiebrug ikke mangler jord til sin produktion.

Statens forkøbsret bør, med det formål at medvirke til løsning af tillægsjordspørgsmål, udvides til at gælde alle ejendomme, der købes med samdrift for øje. I administration af jordlovene må hovedvægten lægges på lokale jordbrugsnævne, der må have så store beføjelser, at de kan blive et virkeligt aktiv i den fremtidige jordfordeling.

Med stigende ejendomsstørrelser vil etableringsomkostningerne i landbruget stige. Det radikale Venstre går derfor ind for, at unge landmænd med en tilfredsstillende uddannelse sikres en økonomisk ligestilling, således at de ikke fortrænges fra landbruget af rene kapitalistinteresser.

Udbygningen af landbrugets produktionsapparat, herunder ikke mindst landbrugets bygninger, medfører et meget stort kapitalbehov. Til imodegåelse af dette og til lettelse af generationsskiftet går partiet ind for, at de nuværende lånemuligheder udbygges, fortrinsvis gennem en smidig langfristet långivning med statsgaranti og til normal rente, og videreudbygning af systemet med driftslånsforeninger.

Så længe de politiske forhold så stærkt dominerer den internationale handel med landbrugsvarer og dermed stiller dansk landbrug vanskeligere i konkurrencen på verdensmarkedet, end det ville være under frie handelsforhold, finder Det radikale Venstre det naturligt, at landbruget ikke skal være ene om at bære de ekstra byrder, dette er for erhvervet.

Endvidere er det partiets opfattelse, at det fremover i stigende grad vil være en samfundsopgave at medvirke til:

Produktudvikling inden for landbrugsvarerne, så afsætning kan forøges gennem en større spredning af udbudet af varer.

Forsøgs- og forskningsarbejde inden for landbruget så erhvervet kan være helt på højde med sine konkurrenter.

Uddannelsen af de fremtidige landmænd og sikring af, at de får mulighed for at nyttiggøre den som selvstændige jordbrugere.

Det radikale Venstre vil virke for bevarelsen af en fri og selvhjulpne bondestand. Det må ske indenfor de rammer, en liberal samfundsøkonomi betinger, og for landmændene indebærer bevarelsen af en vis selvrisiko. Partiets stillingtagen til de landbrugspolitiske spørgsmål vil i øvrigt ske under hensyntagen til den generelle erhvervspolitiske målsætning, som er Det radikale Venstres:

Tilvejebringelse af den størst mulige økonomiske og velfærdsmæssige fremgang under hensyntagen til en sund menneskelig og social tilpasning og udvikling.

Bemærkninger:

Det radikale Venstre er af den opfattelse, at landbruget i Danmark fremdeles vil være en værdifuld faktor i det danske samfund. En moderne landbrugspolitik, der på sund økonomisk basis kan give landbrugets udøvere indkomstlighed med andre befolkningsgrupper og gennem eksport stærkt bidrage til fortsat økonomisk fremgang i samfundet, er målet for partiets landbrugspolitik.

Det for samfundet værdifulde ved landbrugsproduktionen falder på to hovedområder, nemlig landbruget som forsyner af hjemmemarkedet og landbruget som et eksporterhverv.

For hjemmemarkedets vedkommende er det en kendt sag, at der altid har været tale om en forsyning af dette marked med billige og førsteklasses levnedsmidler. Nogle vil måske anfægte, at dette efter hjemmemarkedsordningernes indførelse fortsat er tilfældet.

Naturligvis har disse ordninger medført en stigning i fødevarerpriserne; det var jo meningen med det. Det afgørende, set fra et samfundsøkonomisk synspunkt, må imidlertid være fødevarerprisernes højde i forhold til andre lande.

For kort tid siden vistes der i fjernsynets landbrugsmagasin følgende opgørelse vedrørende dette forhold:

Kobekraften overfor landbrugsprodukter

Lande	Arbejdstimer	Forholdstal
Danmark	410	100
England	485	118
Sverige	490	120
Vesttyskland	670	163
Frankrig	1035	252
Czechoslovakiet	1120	273

Tallene viser klart, at af de nævnte lande er der ingen steder, man skal arbejde så kort tid som i Danmark for sit års forbrug. Tallene gælder for en familie på fire personer og dækker deres årsforbrug af smør, ost, mælk, flæsk og kød og æg. De er baseret på det danske gennemsnitsforbrug, som er lagt til grund for de nødvendige arbejdstimer i de andre lande af hensyn til sammenlignelighed.

Landbruget kan således siges fortsat stærkt at bidrage til styrkelse af vor konkurrenceevne derved, at det frembringer forholdsvis billige fødevarer til befolkningen.

Der er en gensidighed i dette, idet hjemmemarkedet er et for landbruget særdeles vigtigt marked. Dette er belyst nærmere i tabel 2:

Tabel 2. Hjemmemarkedets betydning for landbrugets afsætning

	1000 tons produktion	Hjemme- markedet	i pct. af produktion	England	i pct. af produktion	Tyskland	i pct. af produktion
Smør							
1963	149,2	48,6	36	91,3	61	4,6	3
1962	166,8	48,6	29	96,9	58	8,3	5
Ost							
1963	121,7	41,9	34	10,0	8	39,1	32
1962	114,0	40,7	36	9,4	8	39,4	35

Okse- og kalvekød							
1963	293,6	88,4	30	—	—	70,2	24
1962	277,1	95,2	34	—	—	72,3	26
Svinekød (beregnet)							
1963	695,1	178,5	26	420,5	60	30,0	4
1962	682,3	179,3	31	418,2	66	31,5	9
Fjerkrækød							
1963	77,6	19,1	25	1,3	2	38,0	49
1962	84,0	20,2	24	2,7	3	39,9	48
Æg							
1963	108,8	60,4	56	4,4	4	27,9	26
1962	113,2	52,3	46	3,0	3	38,3	34

For partiet er det en vigtig opgave at medvirke til denne gensidigheds bevarelse. Det har man haft for øje, da man tog det politiske initiativ til hjemmemarkedsordningernes gennemførelse. Gennem disse har man på den ene side medvirket til, at det monopol, landbruget rent praktisk har på at levere fødevarer til hjemmemarkedet, ikke bliver misbrugt. På den anden side har man sikret landbruget en vis prismæssig stabilitet, som har stor betydning for erhvervet.

Det forhold, at Danmark er ved at udvikle sig fra at være et landbrugsland med nogen industri til at være et industriland med noget landbrug, understreges tydeligt af følgende tabel:

Tabel 3: Landbrugseksportens andel i Danmarks samlede eksport
Mill. kr.

	1	2	3	4	5	6	7
	Samlet eksport	Landbrugsvarer	Forholdstal År 54 = 60	2 i pct. af 1	Industri- varer	Forholdstal År 54 = 100	5 i pct. af 1
1954	6550,2	4373,1	100	67	1886,4	100	29
1955	7198,1	4582,6	105	64	2289,3	121	32
1956	7562,7	4509,8	103	60	2699,2	143	36
1957	7979,3	4586,1	105	57	3004,0	159	38
1958	8608,5	4808,0	110	56	3351,4	178	39
1959	9527,5	5262,2	120	55	3758,8	199	39
1960	10158,7	5307,0	121	52	4279,1	227	42
1961	10457,7	5210,5	119	50	4597,1	244	44
1962	11315,6	5409,5	124	48	5181,5	275	46
1963	12918,0	5962,5	136	46	6168,6	327	48

Mens landbrugsvarerne (incl. kød og mælkekonserves) i 1954 udgjorde 67 pct. af den samlede eksport, er tallet i 1963 kun 46 pct. Samtidig er den rene industrieksport steget fra 29 til 48 pct. Dette er særlig bemærkelsesværdigt, når man tager i betragtning, at landbrugsproduktionen har været stigende gennem hele denne periode.

At landbrugsproduktionen og dermed eksporten har været stigende er i øvrigt også bemærkelsesværdigt, når man f. eks. betænker den store afvanding, der har fundet sted fra erhvervet. Den stedfundne udvikling er der ingen grund til at beklage. Den vil uden tvivl fortsætte, men om det bliver i samme tempo, er en af de ting, der står hen i det uvisse.

Den i forhold til industrien relative tilbagegang i landbrugseksporten kan umiddelbart lige som kaste et skær af stagnation over denne eksport. Det er imidlertid forkert, og det ville være farligt for Danmarks økonomi, hvis det fører til forhastede beslutninger i retning af, at man ligesom „afskriver landbruget som et eksporterhverv“. Der er dog stadig tale om, at vi her har et erhverv, der med ca. 16 pct. af befolkningen beskæftiget direkte i det frembringer en produktion, der udgør 46 pct. af den samlede eksport, efter at man har mættet sig på hjemmemarkedet.

Det vil være urimeligt, hvis man ikke i tiden fremover fortsat søger at udnytte den viden og den kunnen, man i øjeblikket besidder inden for dansk landbrug.

Heri ligger imidlertid ikke noget svar i det så ofte stillede spørgsmål: „Vil der fortsat være afsætningsmuligheder for landbrugsprodukterne?“

Et forsøg på en nøgtern besvarelse af dette spørgsmål her forud for Kennedy-rundens start må gå ud på følgende:

Verdens store underskudsområder bliver i stadig højere grad selvforsynende med de vigtigste næringsstoffer. Afsætningsmulighederne dertil af de traditionelle danske eksportvarer vil derfor antagelig ikke stige.

De store underskudsområder i den udviklede del af verden er England og Tyskland, og det er da også dertil, vi i dag eksporterer over 60 pct. af vor landbrugseksport.

I forhold til England har vi fået en vigtig eksportartikel, bacon, med i en aftale, der sikrer afsætningsfremskridtet i takt med forbrugsudviklingen. Svineproduktionen skulle ifølge Dons Kristensen kunne udvides med 5 pct. om året.

For smør synes der på nuværende tidspunkt ikke at være mulighed for at dække behovet.

Dette vil antagelig blive mere udpræget fremover, og der må forudses stigende priser.

For kød og kvæg er behovet også udækket i øjeblikket, og det er ikke muligt i dag at sige noget om produktionsudvidelsen i forhold til forbrugsudviklingen. Det er højst sandsynligt, at behovet stadig vil overstige produktionen så meget, at der kan påregnes en forholdsvis pæn fortjeneste ved at producere kød.

For fjerkræsektoren må der forudses en stigende konkurrence, og især for æg må eksporten ses som meget usikker. Fjerkræ vil kunne klare sig lidt længere.

Generelt må det siges, at udsigterne for de traditionelle varer er mest lovende for de stærkt arbejdskrævende, og at udsigterne er aftagende med aftagende arbejdsforbrug til varernes fremstilling.

Der er ikke tvivl om, at eksporten vil kunne stimuleres af en større spredning i udbuddene af varerne. Men denne udvikling vil koste penge, og det er tvivlsomt, om der ville blive flere penge til råvareproducenterne. Men der skulle kunne blive afsætning.

Alt i alt vil man regne med, at i hvert fald den nuværende landbrugseksport vil kunne fortsættes uændret, hvad angår mængder, mens der vel må forudses en vis stabilisering af priser i forhold til gennemsnittet for de sidste 5 år.

Mulighederne er der, og det er derfor ikke bløjet optimisme at tro på. at det kan nytte at prøve på at lægge eksporten af landbrugsprodukter til rette efter, at der fortsat er afsætningsmuligheder, og at disse bliver udnyttet bedst muligt.

Det radikale Venstre går ind for, at selveje bevarer som det bærende princip i dansk landbrug, og forpagtningsforhold bør indrettes således, at de i størst mulig udstrækning sikrer forpagteren brugsretten på lang sigt.

Selvejet har gennem generationer været det bærende princip i dansk landbrug og derigennem bevist sin rigtighed. Det kan synes, som om dette princip er særlig værdifuldt inden for landbruget. Man kan i hvert fald slå fast, at det er de steder, hvor selvejet har været det fremherskende, at landbruget som erhverv er mest fremskredet. Den udvikling man har set i de kommunistiske lande, hvor man har anfægtet selvejet, viser tydeligt, at det har man ikke kunnet gøre med held.

Selvejet omfatter såvel ejendomsretten som brugsretten. Af disse er det brugsretten, der må tillægges størst betydning som insitament til stadig driftsforbedring. Denne brugsret kan sikres på forskellig måde. De eksisterende statshusmandsbrug, der er oprettet på jordrentevilkår, er en måde, som i øvrigt er ganske fortrinlig. Forpagtningsforhold er en anden måde. Disse er bedre jo mere langvarige de er, og derfor kan vi fra radikal side være medvirkende til, at den grænse for tinglyste forpagtningsforhold, der i øjeblikket er på 8 år, under visse forhold forlænges.

Jordlovgivningens formål må være at afsætte rammer for udviklingen i ejendomsstørrelserne, der samtidig med at de forhindrer godsdan-nelser også sikrer, at det husdyrproducerende familiebrug ikke mangler jord til sin produktion. Statens forkøbsret bør, med det formål at medvirke til løsning af tillægsjordsproblemer, udvides til at gælde alle ejendomme, der købes med samdrift for øje. I administrationen af jordlovene må hovedvægten lægges på lokale jordbrugsnævne, der må have så store beføjelser, at de kan blive et virkeligt aktiv i den fremtidige jordfordeling.

Det radikale Venstres generelle synspunkt er, at jorden først og fremmest er at betragte som en arbejdsplads. Dette kan imidlertid ikke sikres, uden der lovgives specielt for at bevare jorden som sådan.

Jordlovene har ikke mindst i den sidste tid været omfattet med megen politisk interesse. Folkeafstemningen om jordlovene står klart i erindringen. Overfor dette kan vi med rette pege på, at de problemer, som søgtes løst gennem de forkastede jordlove, stadig eksisterer, og vi har endnu ikke set, at nogen har kunnet foreslå en bedre løsning.

I øvrigt lyder kravet jo nu på en mere liberal jordlovgivning. Det, vi har i øjeblikket, indeholder følgende:

Alle ejendomme på 5 ha af bedst jord (7,8 ha af dårlig jord) kan frit nedlægges, hvis ejeren selv ønsker det. Betingelsen er, at de sammenlægges med andre ejendomme, som derved ikke bringes op over 12 ha af bedste jord (20,8 ha dårligste jord).

Hvis ikke særlige forhold taler derimod, kan de dog sammenlægges til 15 ha af bedste jord (26 ha af dårligste).

Efter indhentet erklæring fra kommunalbestyrelsen og Statens Jordlovsudvalg kan der af landbrugsministeren meddeles tilladelse til nedlægning af en ejendom, uanset dennes størrelse. Tillægsjordspørgsmålet skal i så tilfælde tilgodeses, og jorden må i øvrigt ikke gå til ejendomme som derved får et grundbeløb på over 65.000 kr.

Endvidere har landbrugsministeren bemyndigelse til at godkende nedlæggelse af en landbrugsejendom alene på grundlag af, at den skønnes uegnet til opretholdelse som selvstændigt landbrug, uanset dens størrelse.

Disse bestemmelser åbner mulighed for nedlæggelse af et meget stort antal landbrug. Hvor mange er svært at sige, men en 60—70.000 er ikke noget urealistisk tal.

Bestemmelserne er gennemført som ændringer i lov om landbrugsejendomme af 16. juni 1962. Ved afstemningen i folketinget stemte 89 medlemmer for, ingen stemte imod. K. F. og Uafh. samt Rosing undlod at stemme.

De således vedtagne lovgivninger var fremsat sådan, som landbokommissionen havde foreslået dem i betænkning nr. 306. I denne kommission var: Landboforeningerne repræsenteret ved Johannes Larsen, Anders Andersen og Kr. Nielsen.

Landbrugsrådet repræsenteret ved Dons Christensen, Chr. Spegger og Kjærgaard.

Husmandsforeningerne repræsenteret ved P. Jørgensen, E. Vestbo og Albert Hansen.

Tolvmandsforeningerne repræsenteret ved G. Gart-Grüner.

Landbrugets Arbejdsgiverforening repræsenteret ved T. H. Junker.

Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejderforbund repræsenteret ved Viggo Heegaard.

De politiske partier var repræsenteret ved Karl Pedersen, Fr. Teichert, Niels Eriksen, Peter Larsen, H. C. Toft, Aksel Sørensen, Mads Sig Steffensen og Thomas Christensen.

Landbrugsministeriet ved V. Brorson og N. Wermuth.

Statens Jordlovsudvalg repræsenteret ved Nielsen Mann.

Finansministeriet repræsenteret ved Sv. Alstrup.

Det økonomiske Sekretariat var repræsenteret ved Knud Hansen.

Matrikeldirektoratet repræsenteret ved V. E. Petersen.

Det statistiske Departement var repræsenteret ved H. Norman.

Videre var professorerne Fl. Tolstrup, P. Nyborg Andersen og Kr. Skovgaard samt direktør Fr. Heik medlemmer af kommissionen. Dens formand er Karl Skytte og departementschef Hornslet næstformand.

Betænkningen blev afgivet den 15. februar 1962, og bortset fra H. C. Toft, der afgav mindretalsindstilling, var det en enig kommission, der indstillede. Det tør nok siges, at visse af kommissionsmedlemmernes fremsynethed må anses for noget begrænset, når man allerede nu gennem længere tid har karakteriseret disse bestemmelser som forældede. Loven skal i øvrigt til revision i 1965—66.

Samdriftsbestemmelserne i loven blev ændret 31. maj 1963. De var ikke ude til folkeafstemning. Største ændring ligger i, at to landbrugsejendomme nu frit kan samdrives i 8 år under forudsætning af, at de er bekvemt beliggende for hinanden og bygningerne holdes ved lige og brandforsikret. Det vil

sige, at det gamle krav, om at jorden skal drives af ejendommens beboere, er bortfaldet.

Flere ejendomme kan samdrives på de samme vilkår, blot det samlede areal ikke overstiger 15 ha af bedste jord (26 ha af dårligste).

De rimelige ændringer, der var foreslået af statens forkøbsret, faldt ved folkeafstemning, og det må man bøje sig for. Det vil imidlertid ikke være i strid med denne, og slet ikke med „ånden“ i de love, der faldt, at vi nu fra Det radikale Venstre rejser krav om, at den nuværende forkøbsret udvides til at gælde de ejendomme, der købes med samdrift for øje.

Formålet med udvidelsen skal være at medvirke til løsningen af tillægsjordspørgsmål. Når en ejendom købes for at blive samdrejet med den, køberen har i øjeblikket, svarer det jo til sammenlægning.

Vi har altid med stor styrke hævdet, at sammenlægning må foregå så hensigtsmæssigt som muligt, helst i form af en egentlig jordfordeling.

Den rigtige jordfordeling er det helt afgørende i forbindelse med ned- og sammenlægning samt samdrift af landbrugsejendom. Derfor må det være vigtigt, at statens forkøbsret kan gøres gældende ved køb til samdrift. Ønsket om fremover at nå frem til en god jordfordeling er også den egentlige baggrund for, at vi stærkt kan gå ind for en decentralisering af jordlovenes administration.

Det vil ikke være realistisk at tro på, at sagsbehandlingen bliver væsentlig hurtigere under en decentralisering, og slet ikke at administrationen vil blive billigere.

Imidlertid går alle jo ind for denne decentralisering — styrkelse af det lokale selvstyre — og den saglige begrundelse for vort vedkommende er den, at hvis denne decentralisering gennemføres rigtigt, så vil den stærkt kunne medvirke til en bedre jordfordeling. Man vil uden tvivl, når afgørelsen skal træffes lokalt, først og fremmest lade sig lede af rent saglige motiver. Dette betyder dog ikke, at sammensætning af de lokale nævn er ligegyldig.

Jordlove virker generende. De skal gøre det over for dem, der ønsker store jordsamlinger, og dem der køber jord i spekulationsejemed. De må godt gøre det over for dem, der i kraft af loven fratages en del af en alt for stor konjunkturgevinst. Men de må ikke anfægte landmandens frie disposition fremover, hvordan og på hvilken måde han ønsker at drive den ejendom, han er i lovlig besiddelse af — de må ikke mærkes i hverdagen.

I forbindelse med jordlovene rejstes ofte spørgsmålet om ejendomsstørrelserne. Realistisk bedomt må det vel siges, at der fortsat bør være ejendomme i stærkt varierende størrelser i dansk landbrug. Det er der noget godt og frugtbart i, idet den enkelte landmand har mulighed for at skaffe sig den ejendomsstørrelse og den bedriftsform, som han bedre end andre kan udnytte. Vi vil derfor ikke medvirke til en ensretning af ejendommenes størrelse. Det, vi vil være med til, er at rejse et lovmæssigt værn imod en jordsamling, som ikke er driftsøkonomisk bestemt. Endvidere at sikre det husdyrproducerende familiebrug — husmandsbruget — tilstrækkelig jord til sin grovfoderproduktion.

Det vil fortsat være rigtigt af Det radikale Venstre stærkt at interessere sig for denne brugsform. I kraft af sin uafhængighed af fremmed arbejdskraft, sin evne til gennem samvirke at udnytte den moderne teknik og sine gode muligheder for, at den enkeltes initiativ og virkekraft kan komme til fuld udfoldelse, er det en fremtidig brugsform. Det skal tilføjes, at der ikke findes noget driftsøkonomisk bevis for, at andre brugsstørrelser, set fra et samfundsøkonomisk synspunkt, er bedre end husmandsbruget.

Med stigende ejendomsstørrelser vil etableringsomkostningerne i landbruget stige. Det radikale Venstre går derfor ind for, at unge landmænd med en tilfredsstillende uddannelse sikres en økonomisk ligestilling, således at de ikke fortrænges fra landbruget af rene kapitale interesser.

Det må være en naturlig ting for partiet at støtte de kræfter, der arbejder for, at landbruget ikke sakker agter ud på dette område. En måde at støtte på er at medvirke til, at de, der sikrer sig en uddannelse, også opnår en fortrinsstilling ved forstegangs erhvervelse af landbruget.

Det må være vigtigt, at uddannelseskravet føres stærkt frem. Der vil være noget urimeligt i, at man medvirker til støtteforanstaltninger for landbruget, hvis man ikke samtidig prøver på at sikre sig, at de, man støtter, er dygtige nok.

Udbygningen af landbrugets produktionsapparat, herunder ikke mindst landbrugets bygninger, medfører et meget stort kapitalbehov. Til imode-

gåelse af dette og til lettelse af generationsskifte går partiet ind for, at de nuværende lånemuligheder udbygges fortrinsvis gennem en smidig langfristet långivning med statsgaranti og til normal rente og videre udbygning af systemet med driftslåneforeninger.

Med baggrund i, at kapitalen i forbindelse med de fleste landbrugsproduktioner er langsom omsættelig, har landbruget et særligt behov for en langfristet långivning. Dette behov er ikke tilstrækkeligt dækket gennem de eksisterende lånemuligheder, og disse må derfor søges forbedret.

Der arbejdes i øjeblikket stærkt i landbokommissionen med finansierings-spørgsmål, og det forventes, at der fremkommer konkrete forslag herfra inden valget.

Imidlertid kan det på forhånd siges, at problemerne falder i to hovedgrupper, nemlig finansiering ved generationsskifte og finansiering af bosiddende landmænds udvidelse af deres produktionsapparat, herunder ikke mindst deres bygninger.

I forbindelse med generationsskifte er det naturligt, at lettelser her knyttes sammen med og gøres betinget af en god uddannelse. Rimeligheden i, at uddannelsen „betales“, understreges af de forhold, at de beløb, der fra samfundets side ofres på uddannelse, ofte ligger i størrelsesorden på 20—50.000 kr. pr. person.

Måden, det kan gøres på, er mangfoldig. Forslag i retning af statsgaranterede langfristede lån til afløsning af den sælgerprioritet, der ofte trykker så hårdt, samt gode afskrivningsregler og skattefrihed i et vist tidsrum for afdrag på fast gæld må umiddelbart være i overensstemmelse med partiets indstilling.

Udbygning af produktionsapparatet vil også kunne fremmes gennem statsgaranterede lån, der f. eks. for byggeriets vedkommende godt kunne gå op til 70 pct. af nybygningernes værdi, bygherrens eget arbejde incl. Navnlig i forbindelse med finansiering af maskinkøb er den form, som man kender i indkøbsforeningerne, en form, der må påkalde interessen. Flere midler stillet til rådighed her vil være meget effektivt og midlernes fornuftige anvendelse fremtidig sikret. Indkøbsforeningerne har, sådan som loven er udformet i dag, mulighed for at dække 140.000 landmænd. De finansierer op til $\frac{3}{4}$ af købsprisen på de enkelte effekter imod pant i disse, og det er bemærkelsesværdigt, at de, selvom finansieringen „ligger så langt ude“, alligevel kun opererer med et tab på 0,04 pct.

Tanken om et direkte tilskud til bygningsudvidelser bør umiddelbart ikke afvises.

Så længe de politiske forhold så stærkt dominerer den internationale handel med landbrugsvarer og derved stiller dansk landbrug vanskeligere i konkurrencen på verdensmarkedet, end det ville være under frie handelsforhold, finder Det radikale Venstre det naturligt, at landbruget ikke skal være ene om at bære de ekstra byrder, dette er for erhvervet.

Det kan med sandhed siges, at landbruget under den nuværende regering ikke bare er blevet henvist til selv at klare sine vanskeligheder. Det fremgår af de forskellige foranstaltninger, som det er lykkedes landbrugsministeren at få gennemført til gavn for landbruget. Disse omfatter årligt:

Faste tilskud til landmændene	150 mill. kr.
Til rådighed for dispositionsfonden	100 mill. kr.
Til nedbringelse af prisen på kunstgødning	50 mill. kr.
Til dækning af landbrugets statsgrundskyld	40 mill. kr.
Til dækning af landbrugets amts-kommunale grundskyld ...	35 mill. kr.
Til udlodning over kornpuljen	30 mill. kr.
Til opretholdelse af brødkornsordningen	?
Til fremme af mejerirationalisering	10 mill. kr.

Ialt 415 mill. kr.

Hjemmemarkedsordningerne.

Videreudbygning af forsknings- og forsøgsarbejde 8 mill. kr.

Således som de her er opstillet, er de gennemført af regeringen og hviler ikke på forliget mellem landbruget og denne. For de flestes vedkommende er de gældende for 2 år. Vi er i øjeblikket på 2. år. Der forestår således nye forhandlinger om disse ordninger i den næste folketingsamling.

Ordningerne har fortsat midlertidighedens karakter over sig, og er for-

trinsvis udformet på grundlag af den situation, der forelå i forhandlingsøjeblikket. Hvorledes situationen vil være, når der forhandles igen, vides ikke. Det forhindrer imidlertid ikke, at partiet har en forhåndsindstilling til de enkelte ordninger, og at tage stilling efter mere langsigtet målsigtning end man hidtil har gjort.

De faste tilskud blev indført for i den øjeblikkelige situation at give landmændene en finansiel støtte, der virkede omgående. Som de økonomiske vilkår var for landmanden i 1961 var det absolut berettiget.

Det kriterium, man valgte at uddele pengene efter, var todelt, idet man anvendte ejendomsstørrelserne og koantallet som grundlag. Forsåvidt angår at kotilskuddet har medvirket til at modvirke nedgangen inden for mælkeproduktionen, må det i dag siges at have haft en heldig virkning. Principielt er sådanne direkte tilskud imidlertid ikke ønskværdige. De har ikke det præg af hjælp til selvhjælp, som må være mottoet over landbrugsordningerne.

Hvis de forudsætninger, hvorunder disse tilskud blev givet, er ændret til det bedre, når der forhandles igen, vil partiet arbejde for at de fjernes.

Dispositionsfondens midler skal ifølge loven (lov om afsætning af danske landbrugsvarer m. m. af 20. marts 1963) — den såkaldte bemyndigelseslov — anvendes til „iværksættelse af foranstaltninger til fremme af afsætning af danske landbrugsprodukter“.

Dens hensigtsmæssighed er derfor uden for diskussion, beløbsstørrelsen derimod ikke.

Kunstgødningstilskuddet er en foranstaltning, som virker forbedrende på den enkelte landmands økonomi, derved at hans driftsomkostninger nedsættes. Virkningerne er størst, jo mere kunstgødning man bruger. Heraf følger, at det er de landmænd, der driver kvægløst landbrug, der har størst gavn af dette tilskud. Der kan derfor rejses tvivl om, hvorvidt den virkning, disse tilskud har i retning af ekstensivering af landbruget, er ønskværdig.

Lettelserne i ejendomsskatterne kan også betegnes som udgiftsbesparende. Disse lettelser er gennemført uden, at der dermed er taget stilling til den principielle diskussion om rimeligheden i den faste beskatning af landbruget. Da partiet ikke har ændret sin principielle opfattelse af dette spørgsmål, må de gennemførte lettelser absolut betegnes som noget midlertidigt.

Kornordningerne er inden for landbruget så absolut de mest omdiskuterede af de nævnte ordninger. Udgifterne til brodkornsordningerne er varierende og kan ikke på forhånd fastlægges. I høståret 1962/63 var de ca. 90 mill. kr., og i 1963/64 regnes de med at blive på ca. 35 mill. kr.

De hviler på en etårig lov og er fra deres oprindelse at betegne dels som en likviditetsordning (brodkornsordning) og dels som en kompensation for stigende arbejdsomkostninger i de store landbrug (foderkornsordning).

Den nu gennemførte kornlov for 1964/65 indeholder bundpriser (den minimumspris landmanden er berettiget til ved salg) på 49 kr. for hvede og 47 kr. for rug. Endvidere basispriser (den pris hvorunder der ikke kan indføres korn til landet uden afgift) på 46 kr. for byg, majs, foderrug og foderhvede, 45 kr. for milokorn og 43 kr. for havre, alt regnet pr. 100 kg.

Loven er gennemført uændret i forhold til den foregående. Regeringen har under hensyntagen til helhedsløsningen følt sig forpligtiget til dette. Denne forpligtigelse gælder kun for den nuværende lov, og Det radikale Venstre står frit, når denne udløber.

Således som udviklingen har formet sig gennem året, føler partiet sig ikke venligt stemt over for en fortsættelse af denne lov på det nuværende grundlag. Årsagen hertil er såvel V. og K.s holdning som den modstand, der inden for store dele af landbruget er mod den nuværende form. Det skal tilføjes, at hvis argumentationen om foderkornsordningernes nødvendighed som en produktionsregulerende faktor skal have nogen væsentlig betydning, skal basisprisen op på 65—70 kr. Det vil partiet ikke medvirke til.

Mejerirationalisering og penge dertil må anses for en god foranstaltning. Der er ingen tvivl om, at lige så rigtigt, som det er at der ikke findes stor-driftsfordele inden for landbruget, så længe det drejer sig om selve produktionen, så er der det så snart, man er ovre i forarbejdnings- og salgsleddet. De 10 mill. kr. årlig er derfor vel anvendt.

Hjemmemarkedsordningerne kan ikke angives med beløb. Det ønskværdige er, at de overhovedet intet giver til landbruget, da de kun træder i kraft, når eksportprisen går ned under et niveau, som er fastlagt på grundlag af priserne i 1962.

Det er fejlagtigt at betegne disse ordninger som tilskudsordninger til landbruget. De er indført for at afbøde de urimelige forhold, at når eksportpriserne bliver presset ned på grund af subsidiepolitikken i andre lande, så kom det til at ramme landbruget ekstra hårdt derved, at prisen på hjemmemarkedet også gik ned.

Den dag der kan siges at være tale om en verdensmarkedspris på fødevarer, som er fremkommet i fri konkurrence, da er grundlaget for ordningerne bortfaldet, og partiet vil da gå ind for, at de afskaffes.

Det man i øjeblikket har givet landbruget gennem hjemmemarkedsordninger er reelt at betragte som en ligestilling med andre erhverv, der under ansvar overfor monopoltilsynet får godkendt salgspriser på hjemmemarkedet.

Som nævnt må hjælp til selvhjælp være mottoet for landbrugsordningerne. De områder, hvor vi kan medvirke til at samfundet stiller midler direkte til rådighed for landbruget er:

Produktudvikling inden for landbrugsvarerne, så afsætning kan forøges gennem en større spredning af udbudet af varer.

Forsøgs- og forskningsarbejdet inden for landbruget så erhvervet kan være helt på højde med sine konkurrenter.

Uddannelse af de fremtidige landmænd og sikring af, at de får mulighed for at nyttiggøre denne som selvstændige jordbrugere.

Udvalg vedr. boligspørgsmål

Boligudvalgets beretning

1. Huslejepolitik

Som det vil ses af det efterfølgende materiale, har man trods det generelle forbud mod lejeforhøjelse, der har været gældende fra 1939 i den ældre boligmasse og fra 1951 i alle lejligheder, alligevel gang på gang tilladt (mindre) lejeforhøjelser for at muliggøre en udligning mellem lejeniveauerne i gamle og nye ejendomme.

Hver gang er byggeomkostningerne imidlertid steget så stærkt, at huslejestigningen ikke fik den ønskede virkning.

Alle partier ÷ SF mener, at den store forskel mellem lejeniveauerne gradvis skal falde væk, så huslejen finder et naturligt leje efter kvalitet.

Da det vil medføre en gradvis stigning af huslejerne i den gamle boligmasse, vil antallet af personer, der af sociale grunde får huslejetilskud, sandsynligvis stige betydeligt.

Ingen partier har hidtil udformet eller fremsat deres ideer om, hvordan de ønsker eller tænker sig huslejestoppet afviklet.

Direktor i Arbejdernes kooperative Byggeförening, E. Solvkjær, skriver i „Verdens Gang“ 1. marts 1963, at „lejen i den ældre boligmasse samt lejligheder opført så sent som 1957 er „låst fast“. Lejen er ikke fulgt med den økonomiske udvikling iøvrigt. De lejeforhøjelser, der har været, har langt fra bragt lejlighederne til at koste det, de er værd. Derfor er bevægeligheden i den ældre boligmasse (dvs. i ca. 90 pct. af de udlejningslejligheder, der findes i storbyerne) uhyre ringe.

... Der er ingen baggrund for fortsat at ramme tilfældige grupper økonomisk. De unge og tilflytterne henvises næsten udelukkende til det nyeste og dyreste byggeri“.

R. V. kan tilslutte sig denne udtalelse fra socialdemokratisk side, som her dog er formuleret stærkere end socialdemokratiske folketingsmænd gør det.

Inden man tager fat på revisionen af huslejeloven i 1965, hvis indhold og omfang ingen endnu kender, kunne man som et første skridt reducere antallet af privilegerede lejere i den gamle boligmasse uden at træde de nuværende privilegeredes rettigheder for nær ved fra en bestemt dato at lukke tilgangen til dette boliglotteri og ved genudlejning kræve markedspris, afhængig af beliggenhed, størrelse og kvalitet. Huslejenævnene burde dog have indseende med denne markedspris.

Afviklingen af huslejestoppet kunne yderligere ske, hvor lokale forhold ikke giver mulighed for, at boligmangelen medfører udnyttelse af lejerne. Denne afvikling er påbegyndt, men kunne udvides til større områder.

Hvor der endnu er boligmangel, må lovgivning fortsat beskytte lejerne mod udnyttelse.

Der har inden for Det radikale Venstres boligudvalg fra en enkelt side været fremlagt følgende 2 udkast til huslejeudligning, henholdsvis for det til-

fælde man vil gennemføre en fuldstændig udligning på én gang og for det tilfælde, at man vil gennemføre udligninger gradvis:

1) Eksempel på fuldstændig udligning.

Lejen sættes på én gang op til markedslejen eller f. eks. med 60 pct. af 1939-lejen (udover den allerede skete forhøjelse).

Ejeren udsteder derefter en panteobligation til lejerens med en rente, der udgør $\frac{2}{3}$ af lejeforhøjelsen. Husejeren har dermed fået dækket stigningen af driftsudgifterne siden 1958-loven (nemlig med 20 pct. af førkrigslejen).

Renten af den obligation, lejerens har modtaget, medregnes i lejerens skattepligtige indkomst, hvorved staten oppebærer fra 25 til 50 pct. af de $\frac{2}{3}$ af renteindtægten.

Ordningen har den fordel, at den andel af huslejestigningen, som staten indtager, er stigende med lejerens indkomst.

Stoppet for opsigelse opretholdes.

2) Eksempel på gradvis udligning.

Ved genudlejning af de gamle lejligheder forhøjes huslejen til markedslejen eller f. eks. med 60 pct. af 1939-lejen. Der gives af ejeren en panteobligation til staten på halvdelen af lejeforhøjelsen.

I alle andre gamle lejligheder forhøjes lejen med 20 pct. af 1939-lejen (hvad der svarer til stigningen af driftsomkostningerne). Hovedparten af stigningen hensættes på den indre og ydre vedligeholdelseskonto.

Denne forhøjelse tages op til revision om 2 eller 3 år under hensyn til de til den tid foreliggende omstændigheder. Stoppet mod opsigelse opretholdes.

★

I de to eksempler kan procenterne varieres efter den virkning, man tilstræber. (Det vigtigste af alt er, at lotterisystemet ved genudlejning nu standses).

2. Boligpolitik

Selv om vi har haft byggestøttelove før, er det først fra 1946, at staten begyndte at yde lån og støtte til størstedelen af byggeriet.

I tidens løb fik disse statslån til meget lav rente et langt større omfang end forudset, så i 1954 blev på radikalt initiativ bremserne slået i og formerne for statsstøtte ændret, uden at hjælpen til byggeri for mindrebemidlede blev forringet.

Som det vil ses af materialet side 4 og 5, har R. V. stadig støttet parcelhusbyggeriet, dels fordi vi finder parcelhuset særlig velegnet for familier med børn, og dels, fordi det er et godt opsparingsformål.

Gennem de forskellige boliglove fra 1958 har R. V. arbejdet for, at privat finansiering i stigende grad kom til at afløse statsfinansiering.

Statslån og statstilskud er blevet begrænset til byggeri for mindre- og mindstbemidlede og sociale institutioner.

Efter 1958-loven med dens frigørelsestendens tog det private byggeri et så stort opsving, at det belastede investeringer og arbejdskraft i en sådan grad, at regulering af igangsættelsestilladelser måtte sættes ind i stedet for den regulator, man tidligere havde haft gennem statslånene, som havde virket som regulator for ca. 90 pct. af byggeriet.

Selv om R. V. principielt ikke ønsker regulering, var det nødvendigt at gå med til det på daværende tidspunkt. Desuden havde 1961-loven en målsætning, som i høj grad svarer til radikale ideer, nemlig en tilpasning af byggekapa-
teten til byggebehovet, en billiggørelse af produktionen og tilvejebringelse af en stabil byggerytme, bl. a. ved fastlæggelse af 3-årige programmer for byggeriet.

Billiggørelsen søges opnået gennem fremme af rationalisering og nye byggetoder, ved mere vinterbyggeri og ved øget indsats inden for byggeforskningen.

Ideen med ændringerne i boligloven 1964 er at afvikle restriktionerne gradvis, at give det billigere byggeri en fortrinsstilling, at kræve større egenkapital af bygherrerne og at forhøje huslejetilskudet for mindre- og mindstbemidlede.

3. Større boligproduktion

a. Én af grundene til, at boligproduktionen ikke er endnu større, er mangelen på arbejdskraft. Byggekapa-
teten kan udvides betydeligt i løbet af et kort åremål, dels ved større omskoling, dels ved en omlægning af uddannelsen af

bygningshåndværkere og dels ved at ophæve de snævre faggrænser, som R. V. i mange år har ønsket.

Vi kan bygge huse på „samlebånd“, hvis vi skaber sikkerhed for en passende stor og stabil produktion. Industrialiseringen er langt om længe kommet i gang på trods af alle faglige betænkeligheder, og en billigørelse af byggeriet begynder langsomt at slå igennem, jvf. Ballerup-planens 2. afdeling, hvor m² prisen er billigere end i den 1. afdeling.

Alligevel vil der stadig være behov for det „skræddersyede“ byggeri og for den mindre håndværksmester og den faguddannede arbejdskraft. Ca. 50 pct. af bygningshåndværkere er iøvrigt beskæftigede ved reparation og ombygning.

Frygten for at byggeriets industrialisering skulle skabe arbejdsløshed er overflødig i et samfund, der står overfor et bjerg af byggearbejder: broer, hospitaler, skoler o. s. v.

b. For at få en større boligproduktion, må dog også de finansielle betingelser være i orden.

En af disse betingelser er en større egenkapital, en større opsparing, inden byggeriet påbegyndes, eller som indskud i ny lejlighed. Dette indførtes ved ændringen i boligloven 1964.

Egenkapitalen ved parcelhusbyggeri var foreslået højere. R. V. gik imod, fordi vi mener, parcelhusbyggeriet er en så god boligform, at fremme heraf måtte veje tungere end kravet om den større egenkapital, der var tænkt som en bremse på denne form for byggeri.

Det nævnes fra flere sider, at en gradvis ophævelse af huslejestoppet vil give store beløb. På en eller anden måde vil staten få en vis del deraf, og nogle mener, at disse beløb burde klausuleres, så de kunne komme finansieringen af nybyggeriet til gode. Hvis man overhovedet skal klausulere, kunne en del vel med lige så stor ret gå til dækning af forhøjede huslejer, tilskud til socialt dårligt stillede grupper.

En nyopsparing, som man hurtigt kunne gå i gang med, er efter R. V.s opfattelse lejeres køb af egen lejlighed, eventuelt i fællesskab køb af en hel boligkarré.

Ledende folk indenfor de sociale boligselskaber har selv rejst tanken om gennem anvendelse af boligselskabernes fonds og prioriteringsreserver at muliggøre en betydelig selvfinansiering, så omkostningerne ved deres nybyggeri kunne formindskes. Derigennem kan der komme større konkurrence mellem det sociale og det private byggeri. (I parentes bemærket skal her anføres, at mange er imod, at de sociale boligselskaber har en betydelig højere lånegrænse end det private byggeri, da det sociale byggeri huser ikke blot mindrebemidlede, men mange hvis indtægter ligger betydeligt højere).

R. V. er allerede tidligere gået ind for at støtte de mindre lovændringer, der ville være nødvendige for at gennemføre dette.

Gennem en sådan prioritering skaffes nok kapital til nyt byggeri, men ingen opsparing.

Solgte selskaberne derimod ud af ejendommene til interesserede lejere, var vejen banet for en ny opsparing. Denne tanke afviser boligselskaberne foreløbig fuldstændigt, bl. a. fordi der i deres vedtægter ikke er mulighed derfor.

R. V. vil fortsat arbejde for at fremme andelsbyggeriet.

4. Billiggørelse af byggeriet

Et lavere renteniveau ville billiggøre byggeriet. Det radikale Venstre vil foretrække et lavere renteniveau fremfor en skattelettelse.

Kortere opførelsestid gør perioden, for prioriteringslån kan optages, kortere og vil derved billiggøre byggeriet.

Selv om industrialisering af byggeriet i første omgang kræver store investeringer i moderne produktionsapparater til fremstilling af byggematerialer og i tungt grej på byggepladserne, vil industrialiseringen i anden omgang netop kunne bevirke en nedsættelse af byggetiden. Yderligere spiller vejrliget f. eks. i montagebyggeriet kun en ringe rolle, idet man har kunnet gennemføre byggeri selv i 15 graders frost.

Regeringen har afsat en særlig boligkvota til montagebyggeri, som hidtil er opført af sociale boligselskaber.

Efter R. V.s opfattelse måtte der også på dette område kunne opnås fordele ved konkurrence mellem socialt og privat byggeri, hvis det private kunne ønske og kunne magte montagebyggeri, som dog kun betaler sig foreløbigt, når der bygges i stor stil.

I dag findes der adskillige arter af typehuse, der er fortrinlige i udformning, og som økonomisk kan konkurrere med det individuelle byggeri.

Selvbyggerhuse, hvorved forstås byggeri, der er tilrettelagt således, at ufaglærte bygherrer selv udfører den væsentligste del af byggeriet, er ved at tage ret stort opsving, og en udvidet industrialisering af byggeriet vil medføre en yderligere udvidelse af selvbyggeriet.

Fabriksfremstillede færdige huse kendes endnu mest som sommerhuse, men fremstilles også til helårsbeboelse. Vi eksporterer foreløbig flere, end vi selv anvender. Opstilling af fabriksfremstillede huse tager kun kort tid.

Gennem montagebyggeri, typehuse, fabriksfremstillede huse og ved selvbyggerhuse har vi fået nye muligheder for at hale ind på boligmangelen og gøre det på en måde, som forkorter opførelsestiden.

Yderligere forskning angående produktionsfremmende byggemetoder og byggemateriale og forsøgsvirksomhed på byggeriets område må først og fremmest støttes af byggeindustrien selv, sådan som andre industrier har gjort det inden for deres område, men bør efter R. V.s opfattelse også støttes af staten. Dette gøres allerede delvis gennem Statens Byggeforskningsinstitut (oprettet 1947).

Efter R. V.s opfattelse bør det offentlige i sit byggeri favorisere nye produktionsfremmende metoder.

R. V. ønsker arkitekthonoraret beregnet efter arbejdsydelse og ikke efter byggesummens størrelse.

R. V. ønsker licitationsreglerne ændret, så de skaber tillid mellem tilbudsgiver og bygherre. Al forhåndsregulering bør bortfalde og udskydelsesretten administreres, så det alene tilsigtes, at håndværkerne får dækning for materialer, arbejds løn og omkostninger, herunder en efter den enkeltes forhold rimelig fortjeneste.

Da fremstillingen af vigtige råmaterialer til byggeriet er samlet på meget få, ofte økonomisk forbundne virksomheder, og der derfor foreligger en stærk fare for monopolmisbrug, bør det pålægges monopoltilsynet at føre skarp kontrol med såvel priser som produktionens omfang.

Resterende told- og importskranker for byggematerialer og tilbehør bør afskaffes.

De store priser på byggegrunde har i høj grad medvirket til at fordyre lejen i nybyggeriet.

R. V. ønsker, at kommunerne gennem deres jordpolitik og ved overførelse af arealer til de indre byggezoner skal øge udbudet af byggegrunde, så prisstigningerne modvirkes.

Salg af jord i offentligt eje skal almindeligvis ske på jordrentevilkår.

Der bør ved lov gives kommunerne forkøbsret til grundarealer inden for deres område.

Lederne af Statens Byggeforskningsinstituts afdeling for byplanforskning hævder, at det snarere er kommunernes muligheder for finansiering af kloak anlæggene, der er nøglen til grundprisstigningerne end byregulering og zoneinddelingerne. Kunne staten gå ind med lån eller tilskud til kloakering, og havde man mere rationelle regler for kloakeringen, ville man have fået (og få) større arealer gjort byggemodne, og prisstigningsbølgen kunne være blevet bøjet. For at det kan ske, må der eventuelt ske en ændring i vandløbslovgivningen.

R. V. vil undersøge dette spørgsmål nærmere, da ingen forsøg på at standse urimelige stigninger på byggegrunde må lades ude af betragtning.

5. *Krav til fremtidens byggeri*

Målet må være at få bygget så mange boliger af god standard, at enhver kan vælge den boligform, der passer bedst til hans behov. Derfor må der bygges en passende blanding af parcelhuse og etagehuse, både af traditionel og utraditionel art.

Samtidig må målet være at få en bolig til rimelig pris, dvs., at en bolig ikke overstiger en vis procent af lejerens indtægt. Om det skal være 15—20 eller 25 pct. af indtægten kan diskuteres — for 1939 regnede man 25 pct. for at være det normale.

Socialt svagt stillede grupper hjælpes gennem huslejetilskud, der følger familien og ikke boligen.

Ved tilrettelæggelsen af byggeriet tages hensyn både til familier med børn og til enliges praktiske behov. Kvindernes stigende deltagelse i bedrift og erhverv gør dette påkrævet.

I større byggeri bør der allerede ved planlægningen ikke blot som nu tages hensyn til bilernes anbringelse, men i endnu højere grad til gode opvækstmuligheder for børnene, bl. a. gennem opførelse af børnehaver og fritidshjem og gennem anlæggelse af legepladser og andre friarealer.

For invaliderede oprettes specialindrettede lejligheder og kollektivhuse.

Foruden folkepensionistboliger og hjem for ældre oprettes plejehjem overalt i landet, også for gamle, der er i stand til at yde en rimelig betaling.

For unge under uddannelse fortsættes opførelse af kollegier.

R. V. vil også i fremtiden arbejde for en boligpolitik med socialt og familiepolitisk sigte.

Huslejeloven

I tidens løb har vi ofte ændret huslejeloven. Den er kommet til at omfatte både retsforholdet mellem ejer og lejer og en række ekstraordinære bestemmelser — navnlig huslejestop og opsigelsesforbud — som skyldes de herskende vanskelige forhold på boligmarkedet.

I 1937 indførtes den første for hele landet gældende almindelige lejelov for boliger. Herved skete en betydelig indskrænkning i den gældende aftalefrihed. Formålet var at værne lejerne mod ubillige bestemmelser, bl. a. gennem en indskrænkning af udlejernes frie opsigelsesret. Der var derimod ikke direkte kontrol med lejevilkårene.

Efter krigsudbruddet i 1939 indførtes „huslejestop“ med forbud mod opsigelse og lejeforhøjelse for lejemaal om boliger og lokaler udlejet for 1. september 1939.

Mens huslejestop og opsigelsesforbud i en årrække kun gjaldt for ældre byggeri, blev det ved lejeloven af 1951 (under VK-regeringen) udstrakt til alle lejligheder, men man tillod en generel lejeforhøjelse i den ældre boligmasse på fra 5 til 13 pct.

På grund af stigning i prisniveau i forbindelse med Koreakrigen blev lejeforhøjelsen utilstrækkelig til at dække driftsomkostningerne. Igen forsøgte man en udligning mellem lejen i gamle og nye lejligheder ved lejeloven af 1955 (under socialdemokratisk regering), som gav adgang til etapevis lejeforhøjelse i den ældre boligmasse gennem 3 år til 23 pct. (24 pct. i lejligheder med centralvarme) af 1939-lejen, noget mindre for lejligheder opført mellem 1939 og 1948.

1955-loven indførte fri opsigelse med 1 års varsel for 2-familieshuse, hvor ejeren bebod den ene lejlighed.

Også efter 1955-lovens vedtagelse steg byggeomkostningerne så stærkt, at huslejeudligningen ikke slog igennem.

Med 1958-loven (under trekantregeringen) fortsattes udviklingen henimod normale forhold, så huslejeniveauerne i det ældre og nyere byggeri blev bedre tilpasset. Når resultaterne stadig føles så små, skyldes det den yderligere forhøjelse af lejerne i nybyggeriet. Meningen er, at den store forskel mellem huslejeniveauet gradvis skal falde væk, således at huslejen overalt finder et naturligt leje under hensyn til lejlighedens udstyr, kvalitet, beliggenhed o. s. v.

Ved 1958-loven, som skulle udløbe 1. april 1964, men er blevet forlænget med kun få ændringer til 1. april 1965, gennemførtes bl. a., at huslejestoppet blev ophævet i kommuner med under 3000 indbyggere, når ikke $\frac{2}{3}$ af kommunalbestyrelsen satte sig imod det.

1. Motiveringen var, at huslejen i den ældre boligmasse var steget betydelig mere dér end i de større kommuner, og at forskellen mellem huslejeniveauerne kun var ringe. Denne grænse blev i 1962 hævet til 6000. Af 1258 sognekommuner og 39 købstæder har kun henholdsvis 100 og 2 fortsat huslejestoppet. Ved lovens forlængelse i 1964 hævedes grænsen til 9000 indbyggere.

I kommuner mellem 6000 og 20.000 kunne huslejestoppet bortfalde, hvis $\frac{2}{3}$ af kommunalbestyrelsen ønskede det. Fra 1964 gælder dette kommuner mellem 9000 og 30.000 indbyggere.

Kun ved gendlejlningen gives lejen fri i alle disse områder. I bestående lejemaal kan forhøjelse kun ske ved frivillig aftale mellem parterne.

2. Huslejestoppet blev ophævet for lejligheder, der blev taget i brug efter 1. april 1959, og som var opført uden offentlig støtte. Dog blev denne bestemmelse ændret i 1963 for at bremse urimelig stigning af huslejen i nybyggeri. Herefter har husejere pligt til at lade lejen underkaste huslejenævnenes kontrol i de områder, hvor huslejestoppet er gældende.

3. Med henblik på en tilpasning til driftsudgiftsstigninger og en forbedret vedligeholdelse af forkrigsejendomme åbnedes der i områder, hvor husleje-

restriktionernes opretholdelse fortsat var påkrævet, mulighed for grundejerne til i løbet af 2 år at gennemføre en lejeforhøjelse svarende til 16 pct. af 1939-lejen, hvoraf 5 pct. af 1939-lejen skulle bindes til indvendig og 5 pct. til udvendig vedligeholdelse, f. eks. trappegange, udvendigt træværk o. lign. Disse sidste 5 pct. var en nydannelse.

I forbindelse med omsforliget fik husejerne ret til ved genudlejning under huslejenævnets kontrol at forhøje lejen med indtil 25 pct. af 1939-lejen. Heraf skulle $\frac{2}{5}$ tilfalde ejeren og $\frac{3}{5}$ bindes i 5 år til efterfølgende anvendelse ved ejendommens vedligeholdelse.

4. Alle ombygninger og forbedringer, der vil medføre, at huslejen stiger mere end 30 pct. af den hidtidige leje, skal forelægges huslejenævnet inden arbejdets igangsættelse, dog ikke hvis parterne er enige. (§ 112).

Dog fik huslejenævnene ved lovens revision 1964 beføjelser til i videre omfang end hidtil at frasortere urimelige moderniseringer og øge lejerbeskyttelsen på dette område. Som ny bestemmelse indføjes, at hvis udlejer ikke har ejet ejendommen mindst 3 år før ansøgning om modernisering, kan denne udsættes til mindst 5 år efter overtagelse af ejendommen, hvis over halvdelen af lejerne skriftligt fremsætter krav herom.

Herved skulle opkøb af ejendomme, udelukkende med modernisering og spekulationsmæssig gevinst for øje, kunne bremses.

5. Kontrollen med leje m. v. for værelser og møblerede lejligheder faldt — bortset fra klublejligheder — principielt væk, men kan dog opretholdes i kommuner med over 30.000 indbyggere, hvis forholdene taler derfor.

I 1964 øgedes beskyttelsen for lejere i disse klublejligheder, så huslejenævnene får udvidet adgang til at tage stilling til, om en opsigelse kan betragtes som rimelig (§ 128, 2).

6. Med henblik på en yderligere tilpasning af lejeniveauet i den ældre boligmasse til niveauet i den nye gennemførtes i forbindelse med bolig- og huslejelovene i 1958 en lov om ekstraordinær grundskyld og ejendomsskyld til købstadkommunerne og lov om ændringer vedrørende ejendomsskatter og personlig skat til kommunen.

Nybyggede ejendomme efter boligstøttelovene var fritaget for ekstraordinær ejendomsskyld. Derved nærmedes de to niveauer i lejen til hinanden. Huslejestigninger i den ældre boligmasse androg 14 pct. af 1939-lejen.

Provenuet skulle i første række anvendes til nedsættelse af de kommunale indkomstskatter, mens resten skulle anvendes til en række sociale og finansielle foranstaltninger, der i særlig grad kom beboerne i den ældre boligmasse til gode.

Boligloven

Byggestøtteleven af 1946 fremsattes af en venstreminister. Alle partier stemte for den.

Man ønskede at afhjælpe den bolignød, der var opstået under krigen. Man ønskede at hæve boligstandarden for den brede befolkning. Man ville forebygge en frygtet arbejdsløshed, som dog ikke blev særlig omfattende, og senere fik vi fuld beskæftigelse.

Allerede før den tid var der gennem forskellige love bevilget statsstøtte til boligbyggeri. I 1946 vedtoges, at staten fortsat skulle yde støtte til en meget væsentlig del af boligbyggeriet. Hovedvægten blev lagt på finansieringshjælp i form af kontante lån af statskassen til lav rente, der gjorde det muligt at holde et lavt lejeniveau. Desuden indførtes nye bestemmelser, som betød en forøgelse af den offentlige støtte.

Koreakrigen bidrog til et stærkt stigende prisniveau. Derfor fik statslånene et helt andet omfang end forudset, og med det stigende renteniveau betød den lave rente på statslån en forholdsmæssigt stigende statsstøtte. Det årlige rentetab for staten på de statslån, der var udbetalt til og med 1955 i henhold til 1946-loven, androg ca. 120 mill. årligt.

Derfor mente Det radikale Venstre, at bremserne måtte slås i og formerne for statsstøtten ændres, og fik i efteråret 1954 (under socialdemokratisk mindretalsregering) som led i kriseforanstaltningerne gennemført: 1) at der skulle betales markedsrente af statslånet, og at statsstøtten skulle have form af kvadratmetertilskud (derved blev bygherren interesseret i at holde byggeomkostningerne nede), 2) en begrænsning af statens udgifter til byggestøtten uden at forringe støtten til byggeri for den mindrebemidlede del af befolkningen, 3) begrænsning af det dyrere byggeri.

Disse ændringer standsede en udvikling, som også V+K mente burde standses, men alligevel stemte de imod.

Da byggestøtteleven af 1946 udløb, vedtoges en mere langsigtet byggestøttelov af 1955 for 4 år. Den byggede videre på principperne for de ændringer, som Det radikale Venstre havde fået gennemført i oktober 1954. Selv om Venstre var enig i, at man ikke kunne undvære en byggestøttelov, undlod Venstre - Thorkil Kristensen at stemme for loven.

Statslånene blev for de 4 år fastsat til henholdsvis 335, 315, 300 og 300 mill. kr. Hovedvægten blev lagt på socialt byggeri, hvortil indtil halvdelen af rådighedsbeløbet kunne anvendes.

Statslånene blev givet til markedsrente (de er afdragsfri til 1971 og afdrages derefter over 45 år). Låntageren fik — i stedet for den tidligere renteløst — et driftstilskud pr. m² etageareal (85 m²). For at lette overgangen, når statsstøtten i form af driftstilskud pr. m² ophører, gennemførtes en aftrapning af tilskuddet, således at det nedsættes fra 1967 og helt bortfalder senest 1974.

Kvadratmeterstilskud kan også gives til byggeri uden statslån.

På Det radikale Venstres initiativ gennemførtes i 1952 en ny statslåneform for parcelhuse på grundlag af en vurdering, der sker, når huset er færdigt. Det kræver mere egenkapital (mindst 25 pct.), men man slipper for boligministeriets godkendelse af byggeplanen. Der gives en lidt lavere rente end markedsrenten (4½ pct.). I 1955 blev etagebyggeri med op til 36 lejligheder á højst 110 m² inddraget under ordningen (rente 5½ pct., afdragstid 35 år), dog højst 15.000 kr. for lejligheder. Er lånet højere svares markedsrente af resten. Her er ingen adgang til driftstilskud.

Da etagebyggeriet beslaglagde størstedelen af de 27½ pct. af de fastsatte rådighedsbeløb, som kunne anvendes til lån til privat byggeri, blev der for få midler til rådighed for parcelhusbyggeriet. Derfor fik Det radikale Venstre september 1956 ændret loven således, 1) at lån til privatbyggeri på grundlag af vurdering fremtidig fortrinsvis skal ydes til én- og to-familiehuse, hvor ejeren bebor det pågældende hus, og 2) at der højst kan ydes statslån på 25.000 kr. pr. lejlighed.

Af sociale forbedringer i 1955-loven var der nye bestemmelser om lån til byggeri til fordel for ungdommen, invalide og kronisk syge og om social-filantropisk byggeri. Huslejetilskudsordningen til bornerige familier og til enlige forsørgere blev bibeholdt med få ændringer (se særligt afsnit).

1955-lovens afviklingstendens mødekom Det radikale Venstres synspunkter. Ændringerne fremtvang lavere håndværkerudgifter i begyndelsen, men prisudviklingen ændrede snart igen billedet.

Samtlige statslån til boligbyggeri ifølge forskellige love kom i 1955 ned på 477 mill. i forhold til 5—600 mill. i årene 1952—53, hvor vi havde en VK-regering.

Boligreformen af 1958

1955-loven afløstes af lov om boligbyggeri af 27. december 1958.

Samtidig blev ny lejelov (omtalt side 1), lov om ekstraordinær grundskyld og ejendomsskyld, lov om ændringer vedrørende ejendomsskatter og personlig skat til kommunen og lov om ændringer i folkeforsikringsloven vedtaget (se side 3). Lovene danner et samlet kompleks, hvis regler skulle regulere den fremtidige boligpolitik.

Der er nøje sammenhæng mellem lejelov og boliglov. En tilpasning af lejenniveauerne er nødvendig for, at statens støtte til boligbyggeriet kan nedbringes, og et stort boligbyggeri er nødvendigt for at ophæve lejerestriktionerne.

Lejelovens øgede muligheder for at mindske afstanden mellem de forskellige huslejeniveauer har skabt forudsætning for den ændrede boliglov, men på begge områder har det været nødvendigt at gå gradvis frem.

I boligloven af 1958 er det centrale, at privat finansiering i stigende grad afløser statsfinansiering. Statsgaranti for sekundære lån i boligbyggeriet, optaget på det private lånemarked, træder i stedet for de relativt billige statslån, og statsgaranti kommer til at omfatte en mindre del af boligbyggeriets værdi, end statslånene efter 1955-loven gjorde.

Statslån opretholdes dog til visse former af boligbyggeri med socialt sigte, og når der ikke på anden måde kan tilvejebringes et boligbyggeri af fornødent omfang.

I forbindelse med loven oprettedes private finansieringsinstitutter (real-kreditforeninger), der kan yde lån op til 75 pct. af pantets værdi. Der skabtes

herved et organiseret lånemarked for den kredit til byggeriet, der ydes efter 1. og 2. prioritet, og som hidtil havde måttet søge mere spredte og tilfældige kilder.

Lejefastsættelsen i det private ustøttede boligbyggeri blev givet fri, men senere igen indført. Se afsnittet om huslejelovene.

Regler for statsgaranti

Statsgaranti indføres for lån fra pengeinstitutter for lån, der ligger over 75 pct. Statsgaranti for sekundære lån kan gives af boligministeren inden for en nærmere bestemt beløbsramme og medfører, at de sekundære låns grænse for højes. De kan gives i 3 tilfælde: 1) til boligforeninger, boligselskaber og selvejende byggevirksomheder til opførelse af beboelseshuse, hvis lejligheder fortrinsvis skal stilles til rådighed for mindrebemidlede, en del af lejlighederne kan kræves indrettet for børnerige familier, folkepensionister, invalider eller mindstbemidlede mod ydelse af et vist statstilskud til opførelsen, 2) til privat byggeri med mindre lejligheder (højest 110 m²) og til parcel- og rækkehuse for mindrebemidlede, 3) til ombygning af eller tilbygning til ældre ejendomme, så antallet af lejligheder forøges, eller der fremkommer enkeltværelser til udlejning.

Statslån til boligbyggeri

begrænsedes stærkt, og bestemte grænser indførtes for antallet af lejligheder, der kan opføres med statslån årligt. De gives 1) til sociale boligforetagender, som kan få statslån op til 85 pct. og til 94 pct. med kommunegaranti.

Halvdelen af udlånsmidlerne til dette byggeri skal anvendes til andelsboligforeninger.

Statstilskud kan ydes til 2000 lejligheder for mindstbemidlede i socialt byggeri. Det er en kraftig udvidelse fra de tidligere 350 lejligheder. Betegnelsen „socialt-filantropisk“ byggeri afskaffes, 2) til parcel- og rækkehuse for mindrebemidlede kan ydes statslån op til 85 pct., med kommunegaranti op til 90 pct., 3) til opførelse af erstatningslejligheder ved sanering (1500), til forsøgsbyggeri (1000) (se senere), til byggeri i områder med stærk erhvervsøkonomisk udvikling (500).

Andre statslån

1. Statslån eller garanti for lån kan inden for et beløb af 20 mill. kr. ydes til institutioner, der opfører ny-, om- eller tilbygning til følgende formål:

Boliger for unge, herunder kollegier o. l., fritids- og forsamlingslokaler, soldater- og sømandshjem, optagelseshjem, institutioner for forebyggende børneforsorg, boliger og hjem for gamle, syge og svagelige samt hjem med sociale formål.

Lånegrænsen er 85 pct., med kommunegaranti dog 94 pct.

2. Statslån til modernisering af ældre ejendomme kan ydes inden for et beløb af 12 mill. kr. Lånene kan højst udgøre 90 pct. af udgifterne.

3. Statslån kan ydes til lejere, der vil overtage en ejendom på andelsbasis.

Renter og afdrag af statslån

Statslån forfalder ved afhændelse af ejendommen, men kan på visse vilkår overtages af den nye ejer. I så fald fastsættes renten af statslånet, således at vilkårene svarer til markedsforholdene for sekundære statsgaranterede lån med tilsvarende sikkerhed og løbetid. Afdragstiden er højst 45 år for udlejningsbyggeri og byggeri med socialt eller kulturelt formål, 30 år for lån i parcel- og rækkehuse til brug for ejerne.

Fællesbestemmelser for byggeri med statsgaranterede lån eller statslån

Lejlighederne må ikke overstige 110 m², skal udstyres med almindelige moderne bekvemmeligheder, men uden luksuspræg.

Der kan indrettes butiks-, kontor- og værkstedslokaler, garager, institutioner for forebyggende børneforsorg og andre fælles anlæg til supplerende af boligerne. Lån til parcel- og rækkehuse, der opføres af et socialt boligforetagende eller til brug for mindrebemidlede, kan kun ydes, hvis håndværkerudgifterne ikke oversteg (i 1958-priser): for én-familiehuse 38.000, 35.000 og 32.000 kr. og for to-familiehuse 54.500, 49.500 og 45.500 kr. henholdsvis for hovedstadsområdet, købstæder og landkommuner.

Bestemmelser for sociale boligforetagender

Andelsboligforeninger, boligaktieselskaber og selvejende byggevirksomheder, der opnår lån eller tilskud, skal have deres vedtægter godkendt og årligt indsende et af en statsautoriseret revisor revideret regnskab.

Har foretagendet likvide midler, kan det pålægges det at anvende dem til boligformål, og det kan pålægges dem at optage lån med pant forud for statslån i foretagendets ældre afdelinger med henblik på finansiering af nyt byggeri.

Regler for kvadratmetertilskud

For lejligheder, hvis opførelse påbegyndes mellem 1. april 1959 og 1. april 1967, kan der ydes tilskud til nedbringelse af driftsudgifterne. Tilskuddet andrager pr. m² (dog ikke udover 85 m²): Socialt byggeri 8,50 kr., parcelhusbyggeri for mindrebemidlede 8,50 kr., privat udlejningsbyggeri 4,00 kr.

m²-tilskuddet aftrappes efter 1967 med henholdsvis 1 kr. og 0,75 kr. årligt og bortfalder helt senest 1974.

Tilskuddene skal reguleres for fremtidigt bevilgede lån, så snart ændringer i pris- og renteniveauet gør det muligt.

Lejen for lejligheder med m²-tilskud skal godkendes af boligministeren.

Boligloven af 1961

Den almindelige økonomiske udvikling og indkomststigningen i forbindelse med 1958-lovens frigørelsestendens i form af nye finansieringsregler og frigivelse af lejefastsættelsen i det private, ustøttede boligbyggeri medførte et uventet stort opsving i det private byggeri. Man havde i 1958-loven forventet, at statslånsfinansieringens erstatning med en statsgarantiordning og lånene i de nye realkreditinstitutioner ville ske lidt efter lidt, men slet ikke i det tempo, det var sket. Det private boligbyggeri uden offentlig støtte steg fra 6.100 påbegyndte lejligheder i 1958 til 19.800 i 1960 og til 23.000 i 1961.

Det private boligbyggeri med offentlig støtte faldt i samme periode fra 8.600 lejligheder til 3.100.

Det var således kun det statsstøttede boligbyggeri med sigte på den almindelige befolkning med jævne indtægter, der var under kontrol. For stor usikkerhed omkring mulighederne for det støttede byggeri blev angivet som grund til, at dette ikke havde kunnet udnytte sit produktionsapparat i tilstrækkelig grad. Et faktum var, at det sociale byggeri var gået tilbage.

De tidligere statslån havde virket som en regulator på 90 % af boligbyggeriet.

Man fandt det derfor nødvendigt nu at sætte en anden regulator ind. Boligministeren fik en reguleringsbeføjelse med henblik på en fortsat og eventuelt udbygget regulering.

Udtrykket „fortsat regulering“ skyldes, at der allerede fra 27.2.1960 på opfordring fra arbejdsmarkedsrådet, hvori bl. a. arbejdsmarkedets parter, Industrirådet og Håndværksrådet er repræsenteret, var blevet indført igangsættelsesstop for byggeriet, for at tilpasse dette til kapacitet og arbejdskraft.

Boligloven af 1961 blev fremsat mindre end 2 år efter, at 1958-loven var trådt i kraft, men medførte ikke en fuldstændig revision af denne.

1961-lovens formål er at tilvejebringe en boligbestand af en sådan størrelse og med en sådan husleje, at de boligsøgende får en rimelig mulighed for at skaffe sig en efter deres økonomi og familieforhold passende bolig (§ 1).

Der tilstræbes en tilpasning af byggekapaleten til byggebehovet, en billigørelse af produktionen og tilvejebringelse af en stabil byggerytme. Dette søges navnlig opnået ved fremme af rationalisering og nye byggemetoder, ved foranstaltninger til mindskelse af sæsonledigheden, gennem tilrettelæggelsen af statens støtte til nybyggeriet og ved øget indsats inden for byggeforskningen (§ 2).

Boligministeren får udvidet adgang til at regulere bygge- og anlægsvirksomhed og skal gennem forhandling med kommunerne fastlægge 3-årige programmer for boligbyggeri med offentlig støtte i områder med én eller flere kommuner.

For at få en effektiv udnyttelse af produktionsapparatet, må en kontinuerlig produktion tilrettelægges.

Der fastsættes derfor i loven, hvilket antal lejligheder for mindrebemidlede der årligt kan støttes, nemlig statsgaranti for 10.000 lejligheder i socialt byggeri, 10.000 lejligheder i privat byggeri, heraf 4000 i parcel- og rækkehuse.

D. v. s., at der årligt kan ydes statsgaranti til 20.000 lejligheder. Såfremt det private byggeri uden offentlig støtte ikke kan sikre et tilstrækkeligt stort boligbyggeri, kan statsgarantien med finansudvalgets tilslutning udvides.

I perioden 1961-66 kan der ydes driftstilskud til de 20.000 lejligheder med statsgaranti. Herudover kan der ydes driftstilskud til socialt boligbyggeri, der i denne periode opføres uden stats- eller kommunegaranti. Tilskudet, som efter 1958-loven var mindre for privat udlejningsbyggeri er nu af samme størrelse for socialt og privat byggeri med støtte 8,50 kr. pr. m² med aftrapning af beløbet fra 1967 indtil det bortfalder i 1974.

I modsætning til 1958-loven kan der nu kun ydes driftstilskud til disse lejligheder, når de bebos af mindrebemidlede. Det bortfalder, når beboerens indtægt overskrider grænsen for mindrebemidlethed. D. v. s., at tilskudet ikke følger lejligheden, men lejeren og gøres afhængig af hans indtægt. Derved sikrer man sig, at der kun gives støtte til dem, der trænger dertil.

Af andre ændringer skal nævnes, at maksimumsgrænserne for håndværkerudgifter ved parcel- og rækkehuse, der opføres med statsstøtte, blev forhøjet, og at der fremtidig indføres en automatisk prisregulering af maksimumbeløbene.

Da det har vist sig vanskeligt at skaffe private tilskud i fornødent omfang til kollegiebyggeri, kan dette nu finansieres op til 100 % med statsgaranti.

I 1963 blev kollegiebyggeriet udskilt og en særlig lov vedtaget herom. Målet er i en 10-års periode at tilvejebringe 10.000 kollegieværelser for studerende af alle arter.

Af sociale ændringer skal fremhæves at:

1: Huslejetilskud til familier med 2 eller flere børn skal ikke være afhængig af kommunalbestyrelsens beslutning, men overalt i landet være en ret for dem.

2: Lejligheder i socialt og kommunalt byggeri samt i stiftelser opført eller erhvervet i tiden 1933-1959 kan stilles til rådighed for folke- og invalidepensionister på samme vilkår som kommunale folkepensionistboliger og ikke kun som efter 1958-loven i ejendomme opført efter 1951. Ved at udvide til lejligheder i det ældre, sociale byggeri vil man opnå, at folkepensionister i større omfang kan blive i deres hidtidige miljø. Det offentlige udgifter til dækning af forskellen mellem den faktiske leje i disse ejendomme og det beløb, beboerne selv skal betale, vil være mindre end i det nye byggeri. Folk, der har boet på almindelige lejevilkår, vil efter opnåelse af folkepension kunne blive i samme lejlighed på vilkår som i folkepensionistboliger.

Almindelige bemærkninger (Vurdering af 1961-loven)

I 1958-loven fik man indført en aftrapning og dermed en nedsættelse af statssubventionen. I 4-års perioden for 1958-lovens ikrafttræden blev der givet statssubvention til mellem 15.000 og 16.500 boliger årligt. Ved 1961-loven regnes der med 20.000 statssubventionerede lejligheder.

Ideen er at holde huslejen nede ved hjælp af tilskud, som naturligvis skal tages over skatterne.

Fra oppositionens side mener man ikke, at tilskud og højere lånegrænser gør byggeriet billigere, men netop bidrager til at fordyre det.

Her tilføjes, at man under behandlingen af lejeloven af 1964 fra flere sider havde den opfattelse, at tilskudsordningerne for byggeriet burde tages op til revision, så de eventuelt kun kom de befolkningsgrupper til gode, som ikke selv var i stand til at betale boligens pris.

Boligministeren sagde, at han påtænkte en total omlægning af tilskudsordningerne, når en mere omfattende afvikling af huslejereguleringen skulle finde sted.

I forbindelse hermed opstod en diskussion i folketinget om, hvor stor en del af indkomsten der med rimelighed kunne afsættes til husleje. Der nævnedes procenter mellem 15 og 25.

Regulering af boligbyggeriet

Til forståelse af boliglovene af 1961 og 1964 skal der gives en oversigt over reguleringens udvikling.

Byggereguleringen har haft et 3-dobbelt sigte: 1) at genskabe balance mellem byggeefterspørgsel og byggekapaцитet, 2) at sikre en social forsvarlig sammensætning af boligbyggeriet og 3) at sikre plads samtidig til nødvendigt erhvervsbyggeri, offentligt byggeri o. s. v. Siden foråret 1962 er byområderne udvidet, hovedstadsområdet i juni 1962, øvrige byområder november 1962.

For at hindre, at aktiviteten i de større byggeområder steg ud over, hvad kapaciteten kunne bære, indførtes i begyndelsen af 1960 regulering af igangsættelserne af nyt boligbyggeri i hovedstadsområdet og de større byområder

(udvidet november 1962). Tilsagn om offentlig støtte blev samtidig stærkt begrænset i visse af de uregulerede områder.

I de regulerede områder har påbegyndelse af nyt byggeri, bortset fra fabrikker og værksteder, haft samme omfang i 1962 som i 1961 (ca. 14.000).

Industribyggeriet i hele landet og det private ustøttede boligbyggeri i de uregulerede områder er derimod blevet stærkt forøget med $\frac{1}{2}$ mill. m² (1962 6,7 mill.).

I de uregulerede områder er boligbyggeriet derimod blevet forøget fra 20.400 påbegyndte lejligheder i 1961 til 22.600 lejligheder i 1962. Stigningen falder udelukkende på det private byggeri uden offentlig støtte.

Statens støtte til boligbyggeriet, fortrinsvis ydet i form af statsgaranti og driftstilskud, har i finansåret 1962/63 omfattet 9400 lejligheder mod godt 11.000 i 1961/62.

Byggeprogrammet for 1963 har tilsigtet en begrænsning af påbegyndelser af alle former for reguleret byggeri i første halvår af 1963. Det regulerede hovedstadsområde er udvidet til at omfatte hele Sjælland, og iværksættelse af det offentlige byggeprogram er udsat til efteråret 1963.

Færdiggørelse af boligbyggeri

Da man ofte hører fremsat påstande om, at der intet gøres for at afskaffe bolig mangelen, følger her en oversigt over færdiggjort byggeri over en årrække.

	Påbegyndte lejligheder	Fuldførte lejligheder
1959	33.500	26.249
1960	30.000	28.043
1961	34.800	31.623
1962	36.514	33.407
1963	34.115	33.423
Pr. 1. januar 1964 under opførelse	38.206	

Ændring i boligloven 1964

Baggrunden for forslaget var regeringens planer om afvikling af bygge-reguleringen og en forstærket indsats for at fremme byggeriet af billigere boliger.

Afviklingen af reguleringen skal ske gradvis. For at undgå for stærkt byggeri, må der i stedet for direkte regulering indsættes andre bremses.

1. Der kræves større egenkapital af bygherren. Derfor beregnes finansieringsinstitutternes lån, herunder lån med statsgaranti, herefter således, at egenkapitalen ikke alene omfatter en procentdel af nettoanskaffelsessummen, men også en tilsvarende procentdel af det kurstab, der fremkommer i forbindelse med byggeriets finansiering, og som hidtil har kunnet belånes fuldt ud.

Regeringen vil fastholde den sociale linje i boligloven ved i første række at frigive det billigere boligbyggeri og regner med i løbet af et par år at nå op på 40.000 nye boliger pr. år.

Følgende betingelser for frigivelse stilles:

1) Beboelsesarealet i én-familiehuse må ikke overstige 110 m², i 2-familiehuse 110 m² pr. lejlighed.

2) Håndværkerudgifterne i parcelhuse må ikke overstige 55.000 i hovedstadsområdet og 50.000 i det øvrige land for beboelsesareal på 85 m². Maksimumsgrænsen kan forhøjes med 300 kr. pr. m² indtil 110 m².

3) I ovennævnte beløb medregnes ikke stik til kloak, vand etc. eller udgift til komfur, køleskab og vaskemaskine. Til oliefyrr må afsættes indtil 3000 kr. udover udgiftsgrænsen.

4) I udlejningsbyggeriet fastsættes en maksimumsgrænse for den årlige leje pr. m² etageareal, for hovedstadsområdet 76 kr. pr. m², øvrige Sjælland 70 kr., resten af landets regulerede område 66 kr. pr. m².

5) Kommunerne skal føre kontrol med, at udgifts- og lejegrenser overholdes.

Den oprindelig påtænkte yderligere stramning i lånebetingelserne for parcelhuse, hvis andel i det samlede byggeri ønskedes begrænset, blev opgivet.

I socialt boligbyggeri skal hver 10. ledige lejlighed fortrinsvis stilles til rådighed for mindstbemidlede.

Grænserne for mindre- og mindstbemidlede ændres, og huslejetilskud forhøjes (se senere).

I forbindelse med loven blev der redegjort for byggeprogrammet for 1964:

- a) Der skal sikres det sociale byggeri 10.000 lejligheder.
- b) 3000 af disse skal forbeholdes montagebyggeri.
- c) Det regulerede erhvervsbyggeri skal holdes indenfor en ramme på 165 mill., heraf 25 mill. til hoteller.
- d) Der skal bygges 1000 kollegielejligheder og afsættes 40 mill. til andet institutionsbyggeri.

Et udvalg er nedsat angående specielt ungdommens opsparing til boligformål. Regelmæssig opsparing skulle give ret eller fortrinsret til en bolig.

Trods tilsyneladende enighed i udvalget, sprang V og K fra, da betænkningen skulle skrives inden jul. Fortsatte forhandlinger efter jul var resultatløse. Den afvikling af restriktionerne, som kunne være påbegyndt 1. januar 1964, er derfor blevet udskudt til 1. april. Det kan man takke V og K. for.

Huslejetilskud til mindrebemidlede

Da boliglovens social-politiske sigte altid har været afgørende for Det radikale Venstres stilling til de forskellige bygge love, bringes her en oversigt over udviklingen.

Børnerige familier

Særlige regler om huslejenedsættelse for mindrebemidlede børnerige familier blev første gang indført ved byggestøtteloven af 1938. Mindrebemidlede familier med 3 eller flere hjemmевærende, uforsørgede børn under 16 år kunne få huslejetilskud på betingelse af, at familien beboede en lejlighed på 3 rum og derover i en ejendom opført af en kommune eller et godkendt socialt boligforetagende.

1946 bestemtes, at udgifterne ved huslejetilskud skulle fordeles lige mellem staten og vedkommende kommune.

Byggestøtteloven af 1951 udvidede reglerne om huslejetilskud, idet

- 1) huslejetilskud kunne ydes til personer med bolig i ejendomme opført af private med statslån,
- 2) familier med to børn kunne få huslejetilskud, hvis vedkommende kommune traf beslutning derom,
- 3) tilskudsprocenten blev forhøjet for lejligheder taget i brug 1. januar 1950 eller senere, og for disse lejligheder blev der ikke fastsat noget maksimum for huslejetilskuddets størrelse.
- 4) huslejetilskud kunne ydes til enligt stillede med 1 barn.

I byggestøttelovene af 1954 og 1955 blev begrebet mindrebemidlede defineret som „sygekassegrænsen“, hvilket betød en mindre nedsættelse af indkomstgrænsen, samtidig blev der for indtægter lige over „sygekassegrænsen“ indført en aftrapningsordning. Maksimumsbeløbene for lejligheder taget i brug efter 1. januar 1950 blev hævet og maksimum for tilskuddet indført.

Adgang blev givet til at yde huslejetilskud til ejere af parcel- og rækkehuse som kompensation for de særlige rentelettelsers bortfald.

For boligstøtteloven af 1958 var ydelse af huslejetilskud betinget af, at ansøgerens indtægt lå under „sygekassegrænsen“. Efter 1958 ydes fuldt huslejetilskud, når boligtagerens husstands indkomst ikke overstiger 14.000 kr. med tillæg af 600 kr. for hvert barn. (§ 71).

For hver 100 kr., husstandsindkomsten overstiger dette beløb, reduceres huslejetilskuddet med 2 pct.

Ved husstandsindkomst forstås boligtagerens senest ansatte indkomst med tillæg af den for andre medlemmer af husstanden senest ansatte skattepligtige indkomst.

Kommunalbestyrelsen kan for mindrebemidlede personer med 2 eller flere hjemmевærende børn enten betale, yde lån eller garantere for lån til betaling af boligandele eller boligindskud. (§ 73).

Fra 1958 har familier og enligt stillede, der bor til leje, og ejere af parcel- og rækkehuse med statslån, bevilget efter 1. oktober 1954, efter begæring ret til huslejetilskud efter følgende regler:

(Yderste kolonne angiver den i 1964 forhøjede maksimumsgrænse).

Enligtstillede	pet. af boligaft	Maksimum 1958	Maksimum 1964
med 1 barn	20	300 kr.	350 kr.
med 2 børn	30	600 kr.	700 kr.

Familier

med 2 børn	20	400 kr.	500 kr.
med 3 børn	35	750 kr.	900 kr.
med 4 børn	45	1050 kr.	1250 kr.
med 5 børn	55	1250 kr.	1500 kr.
med 6 børn	65	1500 kr.	1800 kr.
med 7 børn	75	1700 kr.	2050 kr.

Forhøjelse sker i ejendomme påbegyndt efter 1. okt. 1954, når arealet er over 85 m² og indtil 100 m²:

Familier

med 4 børn	50	1350 kr.	1600 kr.
med 5 børn	60	1750 kr.	2100 kr.
med 6 børn	70	2050 kr.	2450 kr.
med 7 børn	80	2350 kr.	2800 kr.

og derover.

Er arealet over 100 m²:

Familier

med 4 børn	50	1350 kr.	1600 kr.
med 5 børn	60	1750 kr.	2100 kr.
med 6 børn	70	2200 kr.	2650 kr.
med 7 børn	80	2700 kr.	3250 kr.

eller derover.

Lejen eller boligaften kan ikke ved huslejetilskud nedbringes til mindre end 900 kr. årligt for familier og 600 kr. for enligt stillede. Mindstebeløbet på 900 kr. nedsættes med 100 kr. for hvert tilskudsberettiget barn ud over 4, dog at beløbet ikke kan blive mindre end 600 kr.

Lejligheden skal for familier med 2 børn og derover og for enligt stillede med 4 børn og derover indeholde mindst 3 selvstændige værelser eller kamre.

Efter 1958 krævedes, for at en person kan anses for mindrebemidlet, at vedkommendes husstandsindtægt ikke overstiger 16.000 kr. (hævet gradvist og i 1964 til 18.500) med tillæg af 1000 kr. (1964: 1190 kr.) for hvert hjemmeverende barn. Beløbet reguleres for hvert fulde 3 points udsving i regulerings-tallet ud over 100. (§ 117).

For at en person kan anses for mindstbemidlet, krævedes i 1958, at hans husstandsindtægt ikke overstiger 9000 kr. (1964: 10.400 kr.) med tillæg af 600 kr. (1964: 710 kr.) for hvert hjemmeverende barn under 16 år eller ældre børn under uddannelse.

Folkepensionister, invalider og kronisk syge

Gennem folkeforsikringsloven af 1937 blev der givet kommunerne mulighed for at få statsrefusion af halvdelen af nettodriftsudgifterne ved de såkaldte bilige kommunale aldersrentemodtagerboliger.

Fra 1946 kan kommunerne i henhold til byggestatteloven opnå statslån til opførelse af sådanne boliger.

Ved ændring af byggestatteloven af 1951 blev folkeforsikringslovens regler om statsrefusion i alt væsentligt overført til byggestatteloven og administreres af boligministeriet — i et vist omfang i samråd med socialministeren.

Samtidig indførtes regler, hvorefter små lejligheder i ejendomme, hvis opførelse er påbegyndt efter 1. juli 1951, kan udlejes til alders- og invaliderentemodtagere til samme lave leje som i kommunale aldersrentemodtagerboliger. Stat og kommune bærer hver halvdelen af udgifterne.

Reglerne er videreført i byggestatteloven af 1955, hvorefter yderligere invalider, der i økonomisk henseende er noget bedre stillede, men dog stadig mindrebemidlede, også kan opnå nedsættelse af huslejen.

Samtidig fremmedes opførelsen af lejligheder, der er særlig egnede for gangbesværede (§ 84, 2).

Om 1961-lovens forbedringer henvises til side 48.

Huslejetilskud beregnes af kommunen og udbetales af denne sædvanligvis til boligtageren (§ 91).

Udgifterne til huslejetilskud afholdes af kommunen med $\frac{2}{3}$ og af statskassen med $\frac{1}{3}$ (§ 92).

Ifølge Statistiske Efterretninger 1963, nr. 45, modtog den 31. marts 1962 ialt 73.277 familier og enlige med børn huslejetilskud. Hertil kom tilskud til folkepensionister og invalider til ialt 2663 ægtepar og 4037 enlige.

I finansåret 1961/62 udbetaltes ialt 32,4 mill. kr. til familier og enlige med børn og ca. 6,9 mill. kr. til folkepensionister og invalider. Heraf betaler staten $\frac{1}{3}$, altså ca. 13 mill. kr.

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk